

Ці месца архіву
на Траецкай
гары?

С. 2 — 4

Фестываль,
каб капіраваць
ці развіваць?

С. 7

На маю думку:
тры меркаванні
ад экспертаў

С. 5

Прыватны
музей яшчэ
з канца 70-х

С. 12

Трансфармуюцца
бібліятэкі,
калі...

С. 13

6 лістапада ў Мядзеле адкрыюць
першы помнік народнаму паэту
Беларусі Максіму Танку

— Не гавары: Зямля мая, —
Казаў мудрэйшы з інкаў, —
А гавары:

Зямля, я — ТВОЙ...

Бо кожная травінка
І кожны з нас удзячны ёй,
Спрадвечнай, жыццядайнай,
Сваім з'яўленнем, хоць на міг,
Сваім знікненнем тайным.

Таму і ў космасе, калі
Загубіцца шлях мой,
Я пазыўныя буду слаць:
"Дзе ты, Зямля? Я — твой..."

На здымку: скульптар Аляксандр Фінскі ўносіць апошнія
штрыхі перад адпраўкай помніка Нарачанскаму Адысею
на яго родную Мядзельшчыну. / Фота Юрыя ІВАНОВА

Знянацку і без "візы": журналіст "К" + мясцовы "інсайдар" ва ўстановах культуры

Калі няма эксклюзіву — і калі ён ёсць

...Пасля сустрэчы часткі супрацоўнікаў рэдакцыі "К" з лідарам этна-трыа "Троіца" Іванам Кірчуком вырашана было адправіцца ў Ліду (наш суразмоўца — акурат з тых мясцін). Хоць бы з-за таго, каб у нейкай ступені задаволіць настэрнае патрабаванне даволі вядомага Міхаіла Самуэлевіча Панікоўскага: "Едзьце ў Кіеў і спытайце там, што рабіў Панікоўскі да рэвалюцыі". Толькі ў нашым выпадку фраза гучала б так: "Едзьце ў Ліду і спытайце там, ці ведаюць гараджане аб тым, што Кірчук іх зямляк". (Пытанне я гэтае, між іншым, задаваў, — і ведаюць, і ганарацца, і слухаюць...) Але і асноўнага задання ніхто не адмяняў: карэспандэнту газеты разам з мясцовым "інсайдарам" наведваць з нечаканым візітам шэраг мясцовых устаноў культуры і вынесці на суд чытачоў меркаванні пра іх дзейнасць.

Алег КЛИМАЎ
Мінск — Ліда — Мінск / Фота аўтара

Сацпакетам па флэшмобе

Гідам "К" па культурнай ніве Ліды стаў Аляксей САУЦІН — супрацоўнік кампаніі, якая спецыялізуецца на вырабе, зборцы і ўстаноўцы корпуснай мэблі. За плячыма "сталкера" — валанцёрства ў мясцовым аддзяленні Чырвонага крыжа. "Мерапрыемстваў, звязаных з культурай, у Лідзе праходзіць шмат, — дзеліцца Аляксей. — Дастаткова толькі зірнуць на афішы. Я з задавальненнем наведваю практычна ўсе вулічныя гарадскія мерапрыемствы. Мае

равеснікі і тыя, хто крыху маладзейшы ці старэйшы за мяне, тусуюцца на дыскатэках у клубах. Але не думаю, што яны з'яўляюцца частымі наведвальнікамі таго ж Цэнтра рамёстваў або іншых устаноў сферы культуры. Як правіла, трапляюць мае пагодкі туды выпадкова. Дапусцім, у якасці гасцей на чымсьці вяселлі, якое, па традыцыі, аб'язджае славуцасці горада. Чамусьці мне падаецца, што нават у Лідскім замку пабывалі далёка не ўсе жыхары нашага горада. Даводзілася мне чуць ад

У Лідзе — пра маладыя кадры, іх (без)ініцыятыўнасць, арэнду і крыху пра ТБ

прыяцеляў і фразу накшталт "а я там не быў". Ніхто з маіх знаёмых, адпаведна, не займаецца ў якіх-небудзь гуртках"...

Не самая радасная карціна, ці не так? Затое Раённы палац культуры знешнім выглядам радаваў — нібыта ўчора капрамонт завяршыўся (унутры, дарэчы, усё было гэтак жа чыста і дагледжана), а кропка грамадскага харчавання, якая знаходзіцца тут жа, ва ўстанове культуры, і якая, між іншым, рэалізуе спіртныя напоі, мяне ўжо не так раздражняла. "Жывём з рэстаранам мірна, — падкрэсліла дырэктар Палаца культуры Ірына Тур. — Вядома, калі пачынае працаваць яго кухня, пах распаўсюджваецца па ўсім будынку, але што рабіць..." Зазначу, такое суседства ў Лідзе чакала яшчэ.

— Без лішняй сціпласці магу сказаць, што наш Палац культуры з'яўляецца вядучым сярод такіх жа дзяржструктур у Гродзенскай

вобласці, — з гонарам адзначае яна. — Мы ажыццяўляем сваю дзейнасць сумесна з Метадычным цэнтрам народнай творчасці і ўсімі клубнымі ўстановамі раёна. Асноўная наша функцыя заключаецца ў абслугоўванні гараджан, але аказваем дапамогу і раённым клубным установам. У ПК працуюць сорак гурткоў — платныя (сярэдні кошт — 50 тысяч рублёў) і бясплатныя — ды калектываў тэатральнага, харавага, харэаграфічнага, а таксама іншых кірункаў, чатырнаццаць з якіх маюць званні. Цягам года ладзім больш за тысячу мерапрыемстваў, і палова з іх — бясплатныя. Наш план пазабюджэтай дзейнасці сёлета складае 1 мільярд 335 тысяч 700 рублёў, і па стане на дзевяць месяцаў ён выкананы на 112 працэнтаў. Асноўны ж прыбытак прыносяць выступленні артыстаў ды правядзенне святаў для арганізацый...

Навідавоку скіраванасць Палаца ў задавальненні інтарэсаў усіх узростаў. Аднак калі вы сочыце за публікацыямі, то заўважыце пэўную тэндэнцыю: у Лідзе, як і ў іншых гарадах, моладзь без залішняга імпэту рэалізуе таленты ў прапанаваных ёй дзяржаўнымі ўстановамі культуры творчых аб'яднаннях. Сваёй, можа быць, недапрацоўкі ў тым Ірына Тур не выключыла, разважаючы, што неабходна больш укараняць крэатыўных хадоў, каб падлеткі адгукнуліся ды зацікавіліся прапанаваным. І ПК сёе-тое з неардынарнага спрабуе: скажам, дыскатэка і флэшмоб у Лідскім замку. У той жа час, дырэктар наракае, што юнакі і дзяўчаты спажываць гатовае (даруйце за каламбур!) гатовы, а зрабіць нешта самастойна, паўдзельнічаць у праектах, проста пагутарыць "ужывую", не ў Інтэрнэце, — да гэтага ў іх асаблівай цягі няма...

Заканчэнне артыкула
чытайце
на старонках 10 — 11.

Год праляцеў — і вось 7 лістапада распачынаецца XXI Мінскі міжнародны кінафестываль "Лістапад". 163 стужкі з 47 краін. 6 конкурсаў. Больш як 20 пазаконкурсных падборак і рубрык. "Лістапад" сёння — гэта акія магчымасцей паглядзець самае рознае кіно. І, дарэчы, менавіта такі лозунг мае форум гэтага года: "Такое рознае кіно!".

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Дні і ночы "Лістапада"

Трэндзы Мінскага форуму-2014

Канцэпцыя

"Лістапад" не здрадзіць свайму светапогляду: у апошнія гады Мінскі міжнародны цікавіўся кінематографам краін былога сацыялістычнага блока, у некаторых з якіх, адзначым, дадзены від мастацтва знаходзіцца на ўздыме. Не стаў выключэннем і гэты год. Як падкрэсліў дырэктар праграмы ігравога кіно і конкурсу фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі "Лістападзік" Ігар Сукманаў, дадзеныя краіны нам цікавыя сваім мінулым ды цяперашнім днём: "Якія праблемы перажывае грамадства ў іх, як яны асноваваюць наступствы свайго мінулага — усё гэта можа быць бліжэй, даваць глебу для разваг і нашаму гледачу".

Урэшце, асноўны конкурс найбольш знаёміць нас з кінематографіямі Расіі, Грузіі і Эстоніі. Набыткам дадзенай праграмы лічыцца і ўкраінская стужка "Племя" Міраслава Слабошпіцкага (уладальнік Гран-пры паралельнага конкурсу "Тыдзень крытыкі" на апошнім Канскім кінафестывалі), што распаўядае пра жыццё падлеткаў з парашэннем сыху.

Пляцоўкі

Сёлета фестывальнай пляцоўкай "Лістапада" стане кінатэатр "Масква". Менавіта там пройдзе цырымонія адкрыцця і закрыцця форуму. Сучаснае абсталяванне кінатэатра пасля рамонтнага ў яго ўмяшчальнасць адобрыла першы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Ірына Дрыга, адзначаўшы, што гэтая пляцоўка — найбольш прыдатны варыянт для прагляду фільмаў на згаданых цырымоніях, якія выклікаюць вялікую ўвагу аўдыторыі. Адноўлены кінатэатр сёння гатовы прыняць 700 гасцей, і, магчыма, ягоная зала стане месцам трыумфу як для карціны "Я не вярнуся" эстонскага рэжысёра Ільмара Раага (зробленага ў кааперацыі чатырох краін, сярод якіх —

Беларусь), што адкрывае фестываль, так і для французскай стужкі "Тры сэрцы" Бенуа Жако, якая пазначыць закрыццё "Лістапада".

Новая пляцоўка ўсё ж скарэктуюе фармат цырымоній. Сёлета арганізатары фестывалю вырашылі адмовіцца ад "чырвонай дарожкі", дый невялікая сцэна "Масквы" не садзейнічае стварэнню буйных пастановак. Тым не менш, ужо зараз вядомы імёны "хэдлайнераў" шоу. Гэта французская спявачка Жыль Эгро (выканаўца музычных партый у фільме "Жыццё ў ружовым святле", прысвечаным жыццю Эдзіт Пі-

Госці

Былі агучаны таксама імёны кіраўнікоў іных журы. Расійскі рэжысёр і прадзюсар Валерый Тадароўскі як старшыня будзе мець права двухгаласоў у журы асноўнага конкурсу ігравога кіно. Беларуская кіназнаўца Людміла Саянкова ўзначаліць журы асноўнага конкурсу дакументальнага кіно. Амерыканскі прадзюсар і рэжысёр Бэйкер Шон мае весці рэй у журы конкурсу "Маладосць на маршы". Пачэснай місіяй вызначэння лепшай нацыянальнай кінашколы кіруе ўкраінскі дакументаліст Сяргей Букоўскі.

яф) — яна выступіць 7 лістапада на адкрыцці кінафоруму. Грузінскі ж гурт "Asea Sool" стане "цвіком" канцэртнай праграмы на цырымоніі закрыцця 14 лістапада.

Іншыя пляцоўкі фестывалю застануцца ранейшымі: кінатэатры "Цэнтральны" (асноўны конкурс ігравога кіно і конкурс "Маладосць на маршы"), "Дом кіно", "Мір" (конкурс неігравога кіно), "Піянер" (конкурс фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі). Акрамя рэтраспектыў, сёлета ў кінатэатры "Перамога" пройдзе Нацыянальны конкурс, які стаў новаўвядзеннем "Лістапада-2014".

Нацыянальны конкурс

Юбілейны год беларускага кіно арганізатары "Лістапада" вырашылі адзначыць стварэннем асобнага нацыянальнага конкурсу. Нагадаем, прыняць у ім удзел былі запрошаны рэжысёры, якія працуюць як на Нацыянальнай кінастудыі, так і ў іншых кампаніях. Экспертнай камісіяй у конкурсную праграму абраны 24 стужкі. Сярод іх, да прыкладу, — "Белыя Росы. Вяртанне" Аляксандры Бутар, "Хард Рэбут" ("Hard Reboot") Андрэя Кудзіненкі, "Баба, Ваня і Каза" Дар'я Юркевіч, "Вартаўнік" Віктара Красоўскага... У праграме — секцыі дакументальнага і анімацыйнага кіно — у іх заяўлены, адпаведна, 10 і 7 стужак. Па словах Ірыны Дрыга, конкурс дазволіць паглядзець на наша кіно ў міжнародным кантэксце, правёўшы паралелі з работамі "малых" і вялікіх кінематографіі.

А міжнароднае журы, якое будзе судзіць нацыянальныя кінашколы, узначаліць Аруцян Хачатран — армянскі рэжысёр, сцэнарыст, апэратар, прадзюсар, адзін з заснавальнікаў і дырэктар Ерванскага міжнароднага кінафестывалу "Залаты абрыкос".

Рэжысёры, акцёры, прадзюсары, што прадстаўляюць фільмы, — вось героі і зоркі "Лістапада-2014", — так адказаў Ігар Сукманаў на пытанне, якую зорку чакаць сёлета на кінафестываль. "Бо менавіта яны ствараюць гісторыю сучаснага кіно, — падкрэсліў праграмны дырэктар, — а не выпадковы медыйны персанаж, які прыехаў памахаць ручкай. Сёлета, як і заўжды, мы зрабілі стаўку на аўтараў". Але арганізатары форуму не выключылі магчымасці прыезду на фест сусветна вядомага кінематографіста...

Цікавосткі

Напрыклад, пазаконкурсная праграма "Аўстралія ў навілах", рэтраспекцыя фільмаў Ксаўе Долана "Уяўная любоў", стужкі Сандрына Бонэр, паказ дакументальна-асветніцкага цыкла Алега Лукашэвіча і Аляксандра Аляксеева "Мастакі Парыжскай школы — ураджэнцы Беларусі" ў Нацыянальным мастацкім музеі...

"К" для сябе адзначае і паказ на "вялікім экране" класікі айчыннага кіно: "У вялікім горадзе" Міхаіла Авербаха, Марка Данскога, "Саша" Аляксандры Халовай, што прадставіць Дзяжфільмафонд Расіі. Таксама падзеяй мае стаць дэманстрацыя польскага шэдэўра "Пан Тадэвуш" Рышарда Ардынскага 1928-га года ў музычным суправаджэнні піяніста.

Мяркую, не застануцца без увагі гледачоў і начныя кінапрагляды "Паўночныя страці" ў кінатэатры "Цэнтральны". Фільмы класікаў сучаснасці — Тэры Гільяма, Андрэ Цешына і Бертрана Банэла, Дэні Аркана, Франсуа Азона ды іншых — стануць узнагародай кінаманам за гадзіны начнога няспанна. Гледачы атрымаюць асалоду ад ігры Катрын Дэнёў, Джэсі Айзенберга, Міі Васікоўскай, Крыстофа Вальца...

K

Не так і часта ў рэдакцыйнай пошце бываюць зацікаўленыя прапановы па захаванні аб'ектаў гісторыка-культурнай спадчыны. Нават з улікам таго, што тэма гэтая знаходзіцца ў цэнтры ўвагі газеты. Тэкст Сяргея Харэўскага акурат і ёсць прыклад такой ініцыятывы чытача-прафесіянала. А скарыстаўшыся нагодай, прапанову нашага пазаштатнага аўтара, па магчымасці ўсебакова, даследаваў карэспандэнт "К".

Дык ці месца архівам у карпусах 2-й Савецкай бальніцы?

Ліст у рэдакцыю

Мы сталі сведкамі таго, як знікаюць памяткі мінуўшчыны на сталічных вуліцах Дзімітрава і Замкавай, Вызвалення і Камсамольскай, Рэвалюцыйнай і Гандлёвай. Нельга абмінуць і сумны лёс комплексу будынкаў першай мінскай электрастанцыі, хоць яна, як і тэатр іншых забудов, што згубіла сталіца за апошнія гады, лічылася важнай гісторыка-культурнай каштоўнасцю. Урэшце, аб'яцана было захаваць будынкі электрастанцыі (на іншай пляцоўцы), аднавіць радзінны дом Максіма Багдановіча, рэстаўраваць, а не ставіць танныя муляжы на месцы арыгінальных старасвецкіх будынкаў... Будзем спадзявацца на такі сцэнары, хай сабе і пакрысе. Сёння ж вострую трыбуку выклікае лёс ансамбля будынкаў колішняй 2-й Савецкай бальніцы. І маюцца, на маю думку, рэальныя прапановы адносна будучыні названых аб'ектаў.

Гэты комплекс будынкаў — унікальны, найстарэйшы і найбольш

значны помнік гісторыі медыцыны ў нашым краі, дзе трэба было б стварыць годны Нацыянальны музей медыцыны! Ну якое ж месца для гэтага можа быць лепшым, як не будынкі, што больш за два стагоддзі служылі ахове здароўя?

Да ўсяго, трывалыя дамы неаднаразова рамантавалі, рупліва даглядалі (асабліва прыстасаванне помнікаў дойлідства пад медыцынскія ўстановы, як правіла). А ў 1982 годзе пад час чарговага капрамонтау трэцяга корпуса — акурат колішняга манастыра — было выяўлена нямаля знаходак, сярод іншага — фрагменты фрэсак... Відавочна, аб'екты чакаюць сваіх даследчыкаў: тэрыторыя зусім не даследавана археолагамі.

Праміннула два гады, як там стала пуста. Славутая бальніца пераехала на новае месца. А што ж цяпер будзе з гэтым выбітным, ідэальна захаваным ансамблем XVII — XX стагоддзяў? Тут унікальнае ўсё, нават сам ландшафт: са стромых схілаў адкрываецца

Т Э К С Т ▲

Сяргей ХАРЭЎСКИ,
мастацтвазнаўца, гісторык архітэктуры

Гістарычная даведка

Ля карпусоў колішняй 2-й бальніцы сёння ўзвалі дэкарацыі для кіназдымак (справа). / Фота Юрыя ІВАНОВА

Зваротная сувязь: рэплікі і каментарыі

Вера САВІНА,
кінасцэнарыст,
журналіст:

— Мае сябры — людзі майго пакалення. Пакалення хіпі, рок-музыкі і ўнутранай свабоды ў несвабодны час. З узростам яны не страцілі ідэалаў маладосці, добрую музыку працягваюць слухаць на вініле, захоўваюць вернасць сваім захапленням. А яшчэ сябры падзяліліся на тых, хто пабываў на канцэрце Чэслава Нэмэна ў 1976-м у мінскім Палацы спорту і ўсе наступныя гады знаходзіўся пад яркім эмацыйным уражаннем ад яго, і тых, хто не змог прысутнічаць на тым легендарным выступленні. І шкадуе аб гэтым да сёння.

Тыя, каму пашчасціла быць у Старах Васілішках, калі на бацькавай хаце нашага земляка адкрывалі менавіта нашу дошку, не маглі стрымаць слёз: над адзінай вуліцай вёскі ў вялі-

Адгукнуцца душой...

кі мароз, з лёгкай заваяй, праступіла раптам сонца і загучаў Нэмэн, Чэск Выхыцкі, з яго пранізлівым "Дзіўным гэтым светам"... Або калі ля старавасілішкаўскага касцёла Святых Пятра і Паўла заспявала ягоная дачка — спявачка Наталля Нэмэн, так падобная на бацьку... Або калі пад сцяпленнямі касцёла ў дзень памяці Нэмэна зноў прагучаў яго голас... Усе гэтыя моманты немагчыма перадаць словамі. Трэба было проста там быць і адгукнуцца душой.

У кожнага кутка ёсць свой добры дух — "genius loci". Такім "геніем месца" для Старах Васілішак на Шчучыншчыне стаў Чэслаў Нэмэн. Таму і ў яго вёсцы, і ў ягоным доме, дзе адкрыты музей, існуе непаўторная аўра і пастаянна гучыць яго музыка. Клуб-музей Чэслава Нэмэна — адзіны ў свеце персанальны музей рок-музыкі, створаны ў доме, дзе музыкант

сапраўды нарадзіўся і жыў. І Старыя Васілішкі сталі культывым месцам помніцтва і прыхільнікаў яго таленту, і музычных гурманаў, і прафесійных музыкантаў. А нядаўняе выступленне польскага джазавага трыа Артура Дуткевіча ў суседніх Васілішках мае сваю перадгісторыю.

З ім, вядомым джазавым піяністам-віртуозам, і яго музыкантамі я пазнаёмілася тры гады таму ў Белдзяржфілармоніі пасля канцэрта "Нэмэн. Імпровізацыі". Размаўлялі пра тое, што на радзіме Нэмэна створаны музей, Дуткевіч паабяцаў перадаць туды дыск і афішу канцэрта, а таксама сыграць у Старах Васілішках. Першае абяцанне выканаў адразу, вярнуўшыся ў Варшаву, а праз тры гады пабываў у доме-музеі і даў канцэрт у Васілішках, арганізаваны намаганнямі Польскага інстытута і Шчучынскага райвыканкама.

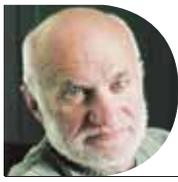
Без фанабэрыі і снабізму буйны музыкант Артур Дуткевіч на старым піяніна фабрыкі Молатава адыграў у доме імпровізацыю на тэму Нэмэна "Успамін". Менавіта гэтая музыка была цалкам сугучная эмоцыям таго сонечнага кастрычніцкага дня, а ў тэксце песні — згадаем — і залатая восень, і жоўты кастрычнік, і школа, і дом, і светлыя анёлы, і каханне... Сам Дуткевіч з вялікім шчырым хваляваннем казаў, што ён адчуў, з якой душой захоўваецца тут памяць пра Чэслава Нэмэна: "Зямля, прырода, Бог — вытокі яго таленту". Канцэрт у зале Васілішкаўскага цэнтра культуры... Імпровізацыі... Такіх больш не будзе... Будучы іншыя — на тое яны і імпровізацыі: прагучалі ды расстварыліся ў тонкім свеце навокал нас...

Пра Чэслава Нэмэна казалі, што, як і кожны вялікі мастак, ён быў самотны і замкнёны, адкрываючыся толькі тады, калі сустракаў кагосьці

Хто ж падымецца на Траецкую гару?

цудоўная панарама на Верхні горад. Гэта, бадай, найпрыгожы від на наш стары цэнтр! Тут здаўна сфарміраваўся адметны ландшафт, дзе красуюць незвычайнага характава кветкі і пяюць павітальныя птушкі... Як хацелася б, каб ім маглі любавалася ўсе ахвотныя — і мінчане, і госці горада!..

Цяпер старажытнаму лагіку зямлі шукаюць, відаць, новага гаспадара. А мо і доўга шукаць не трэба? Напрыклад, лічу, можна перадаць частку карпусоў пад Беларускай дзяржаўнай архіўна-навукова-тэхнічнай дакументацыі ды Беларускай дзяржаўнай архіўна-музейнай літаратуры і мастацтва. Некалькі гадоў таму дырэктар Дэпартаменту па архівах і справаходстве Міністэрства юстыцыі нашай краіны Уладзімір Адамушка казаў у прэсе, што памяшканні былога касцёла, дзе месціцца гэтыя архівы, — не прыдатныя, даўно ўжо цесныя для іх. Архівісты хацелі б атрымаць у сталіцы будынак плошчай у шэсць тысяч квадратных метраў, прыстасаваны пад архівы. Ну і чаму б, сапраўды, не перадаць пад гэтыя ўстановы будынкi былога манастыра і бальніцы? Капітальныя, цэлыя, дагледжаныя. У гістарычным цэнтры Мінска, у турыстычна-рэкрэацыйнай зоне Траецкага прадмесця. Што можа быць больш лагічным пасля выезду медустановаў (пагатоў пытанне ці то пра ўзвядзенне новых будынкаў пад

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ,
спецыяльны карэспандэнт газеты "Культура"

Т Э К С Т

архівы, ці то пад прыстасаванне якіхсьці іншых аб'ектаў вядзецца даўно?

Урэшце, іншы варыянт з чаканнем інвестараў ёсць заўжды. Іншая справа, што наяўны статус-кво адносна захаванасці помнікаў можа змяніцца, і апошнія рызыкуюць прыйсці, як тое ўжо здаралася, у аварыйны стан. Урэшце, пад што ўмоўны інвестар можа прыстасаваць гэтыя будынкi? На другім баку вуліцы — тузін пунктаў харчавання, праз раку стае сёння гатэляў... Альбо бракуе нам офісаў, што як грыбы растуць па ўсім горадзе ў сучасных спарудах?

А цяпер уявіце, наколькі важным у сацыяльным, культурным і эканамічным сэнсе, калі лічыць турыстычныя прынады сегментам рынку, магло б стаць гэтае месца, даступнае для ўсіх ахвотных, з архівам і музеем, помнікамі дойлідства ды невялічкім паркам, з цудоўнымі панарамамі? Не хочацца быць апошнім пакаленнем, што пабачыць гэтае каліва нашай спадчыны ў аўтэнтчным выглядзе і зможа дыскатуваць пра ягоную будучыню...

Ліст з рэдакцыі

Прапанова Сяргея Харэўскага перадаць двум сталічным архівам, што сёння месціцца ў не надта зручным памяшканні колішняга касцёла на плошчы Свабоды, комплекс будынкаў, з якога выехала 2-я гарадская клініка, я назваў бы адчаем душы. Нездарма на пачатку тэксту аўтар згадвае страты, што панёс Мінск праз неканрэртныя рэканструкцыі, перабудовы... Зыходзячы з гэтага досведу, спадар Харэўскі небеспадстаўна хвалюецца, што інвестар, які пакладзе вока на зямлю, дзе стаяць будынкi, што нядаўна належылі бальніцы, папросту не надаць увагі яшчэ адной старонцы мінскай гісторыі.

Я таксама непакоюся, што ля забудовы, чыннікі якой вонкава не надта эфектныя, але за шмат гадоў "прыцёрты" да наваколля, гарманічна спалучаны з акаляючай архітэктурнай прасторай (Вялікі тэатр, Траецкае прадмесце, дамы 1930-х — 1950-х па вуліцы Багдановіча), з'явіцца прэтэнцыёзная бетонна-шкляная спаруда, што вонкава "прыб'е" да зямлі Траецкае...

Працяг — на старонцы 4.

Ансамбль будынкаў пачаў фарміравацца яшчэ ў 1630-м, калі Марына Бяжэвіч заснавала ў прадмесці Мінска Траецкі манастыр базільянак пры царкве, вядомай з XV стагоддзя. У 1771-м тут з'явіліся першыя мураваныя будынкi, а ў 1799 — 1800 гадах паводле праекта сlynнага губернскага архітэктара Тодара Крамера былі ўзведзены новыя капітальныя будынкi, утварыўшы аснову сённяшняга комплексу. У сярэдзіне XIX стагоддзя іншы губернеркі архітэктар — Казімір Хрышчаноў — прыстасаваў колішні Траецкі манастыр пад шпіталь гарадской бальніцы, паставіўшы два новыя карпусы, што ўжо больш як паўтара стагоддзя стаяць тут. Сёння гэты комплекс будынкаў у стылі класіцызму — гісторыка-культурная каштоўнасць. Ахоўны статус маюць чатыры дамы: корпус бы-

лога Траецкага манастыра базільянак, узведзены ў XVIII стагоддзі, дом інвалідаў, багадзельня і гаспадарчая пабудова (усе тры адносяцца да 1840 — 1847 гадоў).

Калісьці этнограф, крэязнаўца Павел Шпілеўскі ў кнізе "Падарожжа па Палессі і Беларускай краі" пісаў пра гэты шпіталь, які ён бачыў: "...Ад Сянной плошчы ў кірунку да Траецкай гары ідзе Шпітальная вуліца, галоўнае ўпрыгожанне якой складае Траецкі гарадской шпіталь — вельмі прыгожы і вялікі будынак, [...] адноўлены і перабудаваны са старажытнага шпіталю, які існаваў з пачатку XVIII стагоддзя і які складаў некалі частку старажытнага манастыра...". Дарэчы, у 1850 годзе ў бальніцы мелася 170 ложкаў.

Пачынаючы з 1870-х у бальніцы імкліва развівалася хірургія, што звязана з выбітнымі мінскі-

мі хірургамі Шашкіным, Свянціцкім і Федаровічам. А калі ў 1906 годзе тут уявілі пасаду галоўнага ўрача, то ім з 1906 па 1914 год быў сlynны доктар і філантроп Іван Здановіч (з ягоным імем звязаны назва пасёлка Ждановічы і стварэнне там курортнай зоны). Пад час Першай сусветнай вайны тут размяшчаўся ваенны шпіталь, а з 1921 года бальніца стала называцца 2-й Савецкай (так яе называюць многія жыхары горада і сёння). З 1922-га ўстанова становіцца базай медыцынскага факультэта Беларускай дзяржаўнага ўніверсітэта, цэнтрам навукова-медыцынскай думкі ў Беларусі. У 1937 — 1938 гадах былі надбудаваны трэці паверхі ў другім і трэцім карпусах, а ў 1963-м з'явіўся новы пяціпавярховы корпус, што заняў сабой цэлы квартал...

Зваротная сувязь: рэплікі і каментарыі

з чыстай, нават дзіцячай душой, што супадала з ім. Падалося, менавіта такое супадзенне адбылося, таму і было адчуванне, што на сцэне не толькі трыя, але і Нэмэн.

Тыя мае сябры, хто пабываў на мінскім канцэрце Чэслава Нэмэна ў 1976 годзе, як і я, не могуць прыгадаць, што ж было ў першым аддзяленні. У другім — у складзе "Нэмэн Энігматык" — выконвалася загадкавая "Жалобная рапсодыя памяці Бема" на вершы Цыпрыяна Каміля Норвіда. На сцэне прысутнічаў медыум, дзейлася магія, адбывалася падключэнне да высокіх светлых энергій. Так асабіста мне запомніўся гэты канцэрт. Падобны стан я адчувала на канцэрце польскага джазавага трыа ў васілішкаўскай зале. Не ўсё можна выказаць словамі, ды часам нават і не хочацца. Хочацца моўчкі захаваць крохкі вокалгненны стан эмацыйнай памяці...

А яшчэ ў зале было шмат моладзі...

"Драбышаты" ...

Кацярына КОВАЛЬ,

былы эканаміст, пенсіянерка:

— Мінуй год, як пайшоў з жыцця Станіслаў Дробыш — заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь, прафесар, арганізатар і цягам трыццаці гадоў няменны кіраўнік вакальна-харэаграфічнага ансамбля БДУКІМ "Валачобнікі". Са Станіславам Іосіфавічам мяне звёў лёс у сярэдзіне 1960-х. Ён тады яшчэ вучыўся і толькі-толькі пачынаў сваю творчую дзейнасць — кіраваў аматарскім харавым калектывам, удзельніцай якога была і я. У яго закахаліся ці не ўсе дзяўчаты хору! Бо ён не мучыў нас сальфеджыраваннем, а імкнуўся падтрымаць кожную дробязь, якая ў каго атрымалася: маўляў, вы ж не прафесіяналы. Прывітай

ім любоў да харавых спеваў захаваўся ўва мне на ўсё жыццё — і нават перадалася маім нашчадкам. БДУКІМ скончыла адна з маіх сваячак — Наталля Новікава. Зараз там вучыцца мая ўнучка Юлія Палякова. Яна паступіла да Дробыша ў клас, а пасля смерці прафесара працягвае ўдзельнічаць у "Валачобніках", якія цяпер носяць ягонае імя. Юля прысвяціла яму вершы, дзе ёсць такія радкі:

*Вы зараз не з намі,
ды ў песнях заўжды —
Хай час пралятае,
праходзяць гады.
Мы ўсе — "драбышаты",
як танчым-спяваем.
І песню душы вашай
мы захаваем...*

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь глыбока смуткуе ў сувязі са смерцю доктара мастацтвазнаўства, прафесара Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі КАСЦЮКАВЕЦ Ларысы Піліпаўны і выказвае шчырыя спачуванні родным і бліжкім нябожчыцы.

Фотасюжэт нумара

Наш фотакарэспандэнт Юрый ІВАНОЎ пабываў на ліцейнай вытворчасці Мінскага скульптурнага камбіната ў Соснах, дзе ўжо гатовы помнік Максіму Танку, што 6 лістапада плануецца ўрачыста адкрыць у прынарачанскім Мядзеле. На здымках — фінальныя стадыі працэсу, якія робяць скульптар Аляксандр Фінскі і работнікі прадпрыемства.

Нарачанскі Адысей

Дзяжурны па нумары

А калі справа культурная?

За трохдзённую візу ў Беларусь прэзідэнт Асацыяцыі фальклорных груп Францыі, віцэ-прэзідэнт Асацыяцыі міжнародных фальклорных груп Нікаля Чарлеці заплаціў удвая. У французскага гасця, як ён патлумачыў мне на Міжнародным форуме ў Магілёве, аказаліся няправільна аформлены дакументы, а запланаваную паездку ў Беларусь ён вырашыў не адмяняць. У выніку за хуткае — цягам 24 гадзін — афармленне візы ў Пасольстве Беларусі ў Францыі з яго ўзялі 120 еўра, хаця ён ехаў у Магілёў па запрашэнні, з дзелавымі мэтамі: для ўдзелу ў культурным мерапрыемстве з міжнародным статусам... Ягоны ж калега, Франк Кардынал, у каго з дакументамі ўсё аказалася "ў ажур", аддаў за консульскі збор 60 еўра.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Згадаў гэты выпадак, бо яшчэ нядаўна, у маі гэтага года, Мінск поўніўся замежнікамі, літаральна на кожнай вуліцы, асабліва ў цэнтры беларускай сталіцы, можна было пачуць англійскае, французскае ці польскае маўленне, у барах і рэстаранах часта сустракаліся людзі, якія на ламаанай рускай мове замаўлялі беларускія "пйіва, сьмажэньку энд драньікі", а экскурсаводы ў Міры ды Нясвіжы працавалі з ранку да вечара, каб абслужыць турыстаў з Расіі ды Літвы, аховчых пабываць у нашых старадаўніх перлінах дойдліва...

Прычына гэтага замежнага "нашэсця" вядома: Чэмпіят свету па хакеі. Але сёння, — як, дарэчы, і адразу пасля завяршэння міжнароднага спартыўнага спаборніцтва, — на цэнтральных праспектах ізноў няма груп турыстаў з Польшчы, Літвы ці Францыі, не блукаюць яны па Траецкім прадмесці вясёлымі кампаніямі, не перакідаюцца слоўцамі на замежных мовах, не замаўляюць беларускіх бліноў, зробленых з бульбы...

Як вядома, цягам доўгіх гадоў турыстычная супольнасць Беларусі наракае на высокі кошт віз для замежнікаў, сцвярджаючы, што гэта самая вялікая перашкода для развіцця турбізнесу. Урэшце, тут у якасці контраргумента, з якім немагчыма не пагадзіцца, можна прывесці адпаведнасць кошту візы ў Беларусь кошту візы для беларусаў (прынамсі, калі казаць пра краіны шэнгенскай зоны). Але самае дзіўнае, што пра тыя самыя візавыя "бар'еры" сёння кажуць і людзі, якія прыязджаюць у Беларусь не з турыстычнымі мэтамі, а на культурныя мерапрыемствы...

Упэўнены, што паступова гэтая сітуацыя будзе змяняцца. Напрыклад, нядаўна, дырэктар Дэпартаменту па турызме Міністэрства спорту і турызму краіны Вадзім Кармазін у інтэрв'ю заявіў, што пад час міжнародных спартыўных спаборніцтваў, якія будуць ладзіцца ў Беларусі, для замежных бальшчыкаў плануецца выдаваць бясплатныя візы. Пералі падобных спартыўных форумаў цяпер удакладняецца ў Мінспорце ды Нацыянальным алімпійскім камітэце.

А чаму б не пайсці далей і не прадугледзець падобную практыку ў адносінах да значных міжнародных культурных акцый? Можна было б, напрыклад, выдаваць бясплатныя візы замежным аматарам Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску", Мінскага кінафестывалю "Лістапад", Фестывалю нацыянальных культур у Гродне... Усё гэта паспрыяла б развіццю як культурнага, так і падзейнага турызму ў Беларусі... А дзе турызм — там, вядома ж, і грошы ў бюджэт, якія можна было б аддаваць пасля на рамонтны ўстаноў культуры, на рэстаўрацыю помнікаў спадчыны, арганізацыю фестывалю ды міжнародных форумаў... Прынамсі, вельмі хацелася б, каб такую магчымасць разгледзелі. Балазе, з усіх правілаў існуюць выключэнні.

(Заканчэнне.

Пачатак на старонках 2 — 3.)

...Канешне ж, было б ідэальна, каб у пакінутыя бальнічныя карпусы засяліліся культурныя ўстановы музейна-навуковага кшталту!

Паспрабаваўшы высветліць у Сеціве магчымую перспектыву будынкаў на трохкутніку вуліц Купалы, Багдановіча і ракі Свіслач — абшар колішняй Траецкай гары, — я знайшоў выяву праекта. У апошні, нібыта, збіраўся ўкласці грошы замежны інвестар. На малюнку — пяцізоркавы гатэль, гандлёва-забаўляльны комплекс... Само па сабе яно, можа, выглядае зусім някепска, але ці для гэтага месца? Магчыма, я кансерватар, і тым не менш... Урэшце, як пасля паведамлялася, інвестар страціў цікавасць да праекта.

Пра лёс пабудовы я пацікавіўся ў начальніка ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Ігара Чарняўскага. Ён патлумачыў, што гэтае пытанне — не па адрасе. Будынкі належаць гораду, і, адпаведна, гарадскія ўлады вырашаюць, што з імі рабіць. А ўпраўленне, якое спадар Чарняўскі ўзначальвае, праводзіць экспертызу праектаў, датычных помнікаў гісторыі ды культуры, і дае заключэнне на іх адпаведнасць Закону "Аб ахове спадчыны". Што да праекта, пра які ідзе гаворка, дык ён, на думку Ігара Мяфодзьевіча, у дачыненні да гістарычнага помніка даволі ашчадны і прычэплены з гледзішча заканадаўства не выклікае. Наколькі вядома спадару Чарняўскаму, пасля таго, як сышоў інвестар, задума, так бы мовіць, была замарожана.

Станоўчая ацэнка мяне, прызнацца, крыху здзівіла. Мне нават падумалася, што спадар Чарняўскі кажа пра нейкі іншы праект, які мае мала агульнага з тым, што змешчана ў Сеціве. Мо я бачыў эскіз, а ён — рэч, дачыненую да ладу?

Мой першы суразмоўца параіў мне звярнуцца ў гарвыканкам — у камітэт будаўніцтва і інвестыцый. Там, маўляў, павінны ведаць, што чакае карпусы бальніцы і блізі да іх павільён "БелЭКСПА". Кіраўнік гэтага падраздзялення Мінскага гарвыканкама Фёдар Рышавіч, выслушаўшы пытанне, скіраваў мяне ў камітэт па эканоміцы, бо справа ўпіраецца ў грошы, а пошук інвестараў і заключэнне з імі дагавораў — у кампетэнцыі эканамістаў. (Дарэчы, на сайце Мінгарвыканкама прагледзеў раздзел, прысвечаны камітэту. Там ёсць спіс найбуйнейшых будаўнічых праектаў па Мінску, якія зараз — у распрацоўцы і рэалізацыі, з указаннем арганізацыі-замоўцаў, інакш кажучы — інвестараў. Як і чакалася, тое, чым мы цікавімся, у спісе адсутнічае. Праўда, гэты раздзел сайта даўно не абнаўляўся...)

Начальнік упраўлення інвестыцый камітэта эканомікі Валерый Роман пацвердзіў, што ў дадзены момант не ідзе гаворка пра рэалізацыю на тэрыторыі ўчастка "вуліца Купалы — вуліца Багдановіча — рака Свіслач" будаўнічых праектаў з прыцягненнем інвестара, але паколькі гэта тэрыторыя перспектыўная, то такое пытанне з часам мусіць паўстаць.

А пакуль планаў у дачыненні да будынкаў, з якіх з'ехала бальніца, не мае і ўпраўленне ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Мінгарвыканкама, хоць частку комплексу і складаюць збудаванні, што

Інтэр'ер і памяшканні Беларускага дзяржаўнага архіва літаратуры і мастацтва. / Фота Юрыя ІВАНОВА

Хто ж падымецца на Траецкую гару?

Дык ці месца архівам у карпусах 2-й Савецкай бальніцы?

"Архіў — гэта не склад дакументаў, а навуковая ўстанова, — зазначае Ганна Запартыка. — Праца архівіста патрабуе сучаснага інфармацыйнага і тэхнічнага забеспячэння. У нас абсталяванне павінна быць як мінімум не горшае, чым у Нацыянальнай бібліятэцы. І нават лепшае! Бо ў бібліятэчных фондах можа захоўвацца некалькі асобнікаў кнігі, а ў нас кожны дакумент — унікальны".

з'яўляюцца помнікамі гісторыі і культуры. Да таго ж, карпусы, з якіх 2-я клінічная з'ехала ў новыя памяшканні, застаюцца на яе баланс, а з бюджэту ўстановы аховы здароўя выдаткоўваюцца сродкі на ахову ды функцыянаванне згаданых будынкаў на рагу вуліц Купалы і Багдановіча. І Камітэт па ахове здароўя Мінгарвыканкама, якому бальніца падпарадкоўваецца, не спяшаецца развітвацца са сваёй маёмасцю. Прынамсі, у прафесійных колах ішла гаворка пра магчымасць стварэння ў гэтых сценах рэабілітацыйнага цэнтру.

А як само кіраўніцтва таго ж Архіва-музея літаратуры і мас-

тацтва ставіцца да ідэі пераехаць у манастырскія памяшканні, з якіх з'ехала бальніца? Дырэктар Ганна Запартыка лічыць, што такое магчыма. У манастырскіх карпусах месца, відавочна, больш, чым у касцельных сценах, дзе зараз месціцца (чытай: пакуту ад цеснаты) музей. Але перезд мае сэнс толькі пасля таго, як будынкі будуць падрыхтаваны, каб прыняць новых гаспадароў, калі там зробіць неабходны рамонт, зманціруюць абсталяванне, створаць умовы для працы музейшчыкаў-архівістаў. А колькі будзе каштаваць прыстасаванне будынкаў пад новую функцыю — цяжка ўявіць.

"Архіў — гэта не склад дакументаў, а навуковая ўстанова, — зазначае Ганна Вячаславаўна. — Праца архівіста патрабуе сучаснага інфармацыйнага і тэхнічнага забеспячэння. У нас абсталяванне павінна быць як мінімум не горшае, чым у Нацыянальнай бібліятэцы. І нават лепшае! Бо ў бібліятэчных фондах можа захоўвацца некалькі асобнікаў кнігі, а ў нас кожны дакумент — унікальны, а значыць, патрабуе асаблівых умоў. Бібліятэка, можна сказаць, найперш абслугоўвае адукацыю, мы ж — навуку. Гэта вельмі важная акалічнасць, на якую і трэба звярнуць увагу пры арганізацыі працы Архіва-музея. Тое ж, што

манастырскія карпусы размешчаны ля вады, — для архіва кепска: вільгаць. На добры лад, для нашай установы трэба падбіраць месца, якое адпавядала б і пэўным экалагічным крытэрыям. Думаю, для архіва-музея найлепш перасяляцца не ў будынак, аналагічны таму, дзе мы зараз знаходзімся, а ў адмыслова спраектаваны, дзе былі б зыходна ўлічаны умовы захавання і экспанавання гістарычных дакументаў, а таксама камфорт для супрацоўнікаў ды наведвальнікаў..."

Падобна на тое, што архівы ў памяшканні колішняга касцёла будуць месціцца яшчэ працяглы час. Як паведаміў нам начальнік Дэпартаменту па архівах і справаходстве Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Адамушка, перезд згаданых устаноў у новыя памяшканні бліжэйшым часам не плануецца.

Лёс жа будынкаў на Траецкай гары застаецца неакрэсленым. А гэта значыць, што ў ім магчымы розныя павароты. І, відавочна, разгледжаны могуць быць самыя розныя прапановы, у тым ліку і агучаная паважаным пазаштатным аўтарам "К". Праўда, як засведчыла маё даследаванне сітуацыі, магчымасць скарыстання іх для культурнай справы сёння нават не разглядаецца.

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара. **Пішыце** на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрыню kultura@tut.by, **тэлефануйце** ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97, **абмяркоўвайце** на [facebook.com/kimpressby](https://www.facebook.com/kimpressby), [vk.com/kimpressby](https://www.vk.com/kimpressby), twitter.com/kimpressby, [odnoklassniki.ru/group/52156879339702](https://www.odnoklassniki.ru/group/52156879339702)

Нядаўна згадаўся папулярны выраз: замест таго, каб змагацца за чысціню вуліц, варта проста ўзяць адпаведныя прылады ды падмесці смецце або ачысціць тратуар ад снежных заносаў. І прыйшло ў галаву гэтак выказванне пад час гарачых дыскусій у Інтэрнэце наконт беларускай мовы. У адным выпадку арганізатары моўных курсаў не сышліся ў поглядах на актуальныя падзеі ў свеце, і таму курсы прыпынілі сваю дзейнасць, у іншым — музыкант аднаго з айчынных гуртоў заявіў, што ненавідзіць беларускую мову з-за нібыта прымусу яе вывучаць...

Ну, у апошнім выпадку, відаць, проста трэба было не звяртаць увагу. Мову нельга ненавідзець, бо кожная — гэта ў першую чаргу каштоўнасць, сведчанне прыналежнасці да народа ці нацыі, для якіх яна, мова, — святое, як матчына калыханка. Ці, у крайнім выпадку, проста абмежавацца заўвагай і пашкадаваць аўтара выказвання: маўляў, не саспеў ён яшчэ да разумення такой элементарнай ісціны. Замест таго ў Сеціве ўсчалася эмацыйная дыскусія з абвінавачваннямі ды абразамі,

Замест слоўных дэбатаў

Т Э К С Т

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ,
паэт, дырэктар Дырэкцыі замежнага вясчання Беларускага радыё

з палымнымі лозунгамі і заклікамі, з бурнымі пратэстамі ды скандальнымі эпатажамі...

Больш за ўсё ў гэтых меркаваннях мяне бянтэжыць няспелы максіалізм і вельмі спелы эгаізм: "Калі так — не буду, адмоўлюся..." Але пры чым тут сакавітае, спрадвечнае, выпешчанае народам слова? Чаму яго існаванне трэба ставіць у залежнасць ад прыхамаці розных груп ды колаў, суполак і арганізацый?..

Некж у адной з маіх тэлеперадач мастак і музыкант Андрусь Такінданг сказаў, што мова павінна аб'ядноўваць, а не раз'ядноўваць. Здаецца, нічога новага, і не толькі ён так казаў, але з вуснаў маладога чалавека, чые карані і ў лепельскай вёсцы, і ў далёкім афрыканскім Чадзе, тое гучала вельмі пераканаўча.

Менавіта захаванне ды развіццё мовы народа ўласнай Бацькаўшчыны, якая сваімі каранямі сцягае ў глыбіню стагоддзяў, павінна, здаецца, яднаць людзей, бо гэта вышэй за густы ці погляды. Ніхто не мае манаполію на мову, не мае права

Больш за ўсё ў гэтых меркаваннях мяне бянтэжыць няспелы максіалізм і вельмі спелы эгаізм: "Калі так — не буду, адмоўлюся..." Але пры чым тут сакавітае, спрадвечнае, выпешчанае народам слова? Чаму яго існаванне трэба ставіць у залежнасць ад прыхамаці розных груп ды колаў, суполак і арганізацый?..

"прыватызаваць" яе пад сябе. Але калі для любога чалавека стаўленне да мовы праходзіць праз асабістае ўспрыманне, то для пэўных катэгорый людзей — гэта прафесійны і грамадзянскі абавязак. Так, і грамадзянскі, бо калі ў дадзеных пытаннях назіраецца абыякавасць, недасканаласць, то гэта шкодзіць перш за ўсё тым ідэям, якім па прафесіі служыць такіх людзі.

Апошняе ў значнай меры тычыцца і работнікаў культуры, бо мова — праява культуры народа, спадчыны скарб. Многія мае сябры-паэты, вядомыя як аўтары некалі папулярных песень, скардзяцца, што некалькі апошніх гадоў іхняя творчасць не запатрабавана кампазітарамі і выканаўцамі. А зрэдку паступаюць прапановы напісаць тэкст на любой мове, толькі не на беларускай: інакш, маўляў, "нефармат". Для мяне спасылкі на тое, што так патрабуе шоу-бізнес, гучаць даволі смешна, бо шоу-бізнес не павінен камандаваць фестывалямі і конкурсамі, філарманічнымі канцэртамі, тэатральнымі пастаноўкамі...

Ніколі не забудуся на выказванне мастацкага кіраўніка аднаго са сцэнічных калектываў пра нацыянальны музычны спектакль: маўляў, ні трупа, ні глядач пакуль не гатовы ўспрымаць пастаноўку цалкам на беларускай мове. Што значыць: "пакуль"? Што значыць: "не гатовы"?..

А вось Уладзімір Мулявін, любімы ў беларускую песню, не думаў, ці гатовы слухачы ўспрымаць "Алесю", "Александрыну", "Касію Ясь канюшыну...", а проста разам з сябрамі спяваў іх са сцэны ў любым кутку былога Савецкага Саюза. І прыкра, калі шэраг клонаў мулявінскіх "Песняроў" не надта прагне працягваць ды развіваць яго служэнне беларускай песні ці, ва ўсялякім разе, робіць тое без такога ж імпульсу ды ўлюбёнасці...

Сумна мне і тады, калі беларускай мовай не валодаюць некаторыя дырэктары раённых і закладчыкі сельскіх дамоў культуры, кіраўнікі калектываў, якія працуюць з народнай музыкай, сцэнарысты і рэжысёры масавых святаў, заснаваных на нацыянальных абрадах. Асабліва трывожыць, калі рэпертуар дзіцячых калектываў фарміруецца не з нацыянальных твораў, калі з вуснаў юных выканаўцаў англійская мова гучыць часцей, чым беларуская.

Пра тое, што пытанні мовы не другарадныя, сведчаць нядаўнія выказванні Кіраўніка дзяржавы, чыноўнікаў на высокіх пасадах, грамадскіх дзеячаў, творчай інтэлігенцыі, іншых зацікаўленых асоб. Напэўна, надыходзіць час перайсці ад абмеркаванняў ды спрэчак да штодзённай стваральнай працы на карысць роднаму народу і Бацькаўшчыне.

"Пашанцавала ўжо дык пашанцавала!" Колькі мы з вамі існуём — увесь час на ростанях, і тым не менш, усё як быццам засталася па-ранейшаму. Захацелася вам, да прыкладу, канцэртнік правесці — у выканкам па дазвол. Як там, па якіх крытэрыях выбіраюць, падыходзіць ці не тое або іншае мерапрыемства, не ведаю. Але тое, што культура ўсё адно губляе нешта ў сваім развіцці, — адназначна.

Добра б укладалі (насамрэч!) у яе намаганні, грошы істотныя (а не іх бачнасць, што таксама нярэдка) для арганізацыі, напрыклад, культурнага баўлення вольнага часу моладзі... Хай бы памыляліся адказныя за тое асобы, але — рабілі!

У Берліне, дапусцім, мясцовыя чыноўнікі дазволілі выкарыстоўваць любую магчымасць, любы закуток і падвальчык для адкрыцця розных клубаў, выставачных пляцовак, эксперыментальных твор-

Вельмі шмат — на энтузіязме...

Т Э К С Т

Леанід НАРУШЭВІЧ,
лідар гурта "Князь Мышкін"

рых лабараторый... Іх там, дарэчы, тысячы — гэтых культурных пляцовак (а з нашага пункта гледжання, мабыць, папросту пітных устаноў). Тым не менш, якраз на іх, невялікіх і больш чым лакальных, праходзіць мноства фестываляў: ад фолькавай да сучаснай акадэмічнай музыкі, прычым практычна кожны дзень. Нашым жа творчым людзям няма дзе паказаць сваё мастацтва, калі не ўваходзіш у нейкі з творчых саюзаў. (Парадокс для мяне — асцярожнае стаўленне да правядзення ў краіне беларускамоўных мерапрыемстваў ці датычных нацыянальнай тэматыкі.)

Практычна кожны тыдзень адкрываецца паб або піўны рэстаран, а больш чым двухмільённы Мінск

культурныя пляцоўкі для выступленняў моладзі можа пералічыць па пальцах адной рукі. Так, далёка не ўсім хацелася б займацца рыэлтарствам, брокерствам: камусьці хочацца пісаць песні, маляваць карціны. Адсюль і праслаўленыя стэрэатыпы (ці ўсё ж не?) пра тое, што ў Мінску нецікава — з пункта гледжання насычанасці культурнымі падзеямі.

А ў нас жа — вельмі багатыя і цікавыя культурныя традыцыі, якія варта падтрымліваць. Аднак тым жа сапраўдным аўтэнтным фольклорам займаюцца, у асноўным, энтузіясты: Тодар Кашкурэвіч, Алесь Лось, Ірэна Катвіцкая, Сяргей Доўгушаў, Іван Кірчук... А той жа Віктар Сямашка — ці не адзіны на ўсю

Беларусь на роднай мове робіць аналітычную радыёпраграму пра сучаснае музычнае жыццё краіны. Менавіта гэтыя (і не толькі, вядома ж) людзі прыкладаюць намаганні для прасоўвання нашай культуры за мяжой, даследуюць у экспедыцыях і захоўваюць музычную спадчыну розных куткоў нашай дзяржавы. Іх ніхто не прымушае гэтым займацца, не піша ім разнарадкі — так загадваюць ім іхнія душы. І ўжо такім творцам, вядома, і ў галаву не прыйдзе сказаць, як некаторыя культурныя дзеячы заяўляюць, што ім чужая ды непрыемная беларуская мова (мяркую, усе ў курсе апошніх інтэрнэт-сварак, ці не так?). Вось такія справы. (І, між іншым, тыя, якія не памятаюць роду, рэагуюць толькі на грошы, і на сваёй псеўдакультурнай ніве маюць нядрэны поспех нароўні з прадстаўнікамі нашай эстрады.)

Ды я не пра тое. Справа, калі казаць наогул, вядома, не толькі ў беларускамоўных выканаўцах ды

фальклорных калектывах. Вельмі многае ў айчынным мастацтве трымаецца на энтузіязме. Сышла творчая асоба — і абарвалася справа: няма ні школы, ні паслядоўнікаў. Мала хто захоўвае бяспечныя архівы на ўзроўні дзяржавы (я не маю на ўвазе прызнаных класікаў з музеймі ды мемарыяльнымі кватэрамі — іх жа таксама, дарэчы, адзікі): спадчына, у лепшым выпадку, трапіць у рукі такога ж энтузіяста. На тым жа тэлебачанні ніхто з маладых супрацоўнікаў нават не ведае пра мэтраў экрана, якія працавалі дваццаць-трыццаць гадоў таму, няма пераемнасці (знікае гэта паняцце, ці заўважылі вы?), калі майстар навучае творчую адзінку і рыхтуе яе да самастойнага жыцця. На змену прыйшлі шустрыя курсы ды-джейы і тэлеведучых. Несуццязальныя вынікі іх працы мы бачым у "скрыні" ды чуюм у радыёэфіры.

Увогуле, атрымліваецца як у той гісторыі з цягніком: сядзіш у купэ, глядзіш у акно, а там праносіцца састаў... Але здаецца, што гэта твой кудысьці імчыцца. А насамрэч — стаіць ён на месцы...

Дык ці варта мець справу з незнаёмымі журналістамі?.. Надоечы Ганна Кісліцына, вядомы літаратурны крытык, напісала калонку "Словы — мае і... не мае" ("К" № 40 за 2014 г.). Аўтар слухна заўважае, што неахайнае абыходжанне з тэкстамі, якія пішуць творчыя (дзі "звычайныя") людзі па просьбе журналістаў, асоб гэтых раніць і адбівае ахвоту супрацоўнічаць з "акуламі п'яра". Але...

На пачатку тэксту калумніст "К" згадвае сваю гутарку з журналістам Галінай Жарко, якая параіла наступнае: "Калі не ведаеш журналіста, які просіць цябе нешта пракаментываць, лепш адразу пакласці слухаўку. Бо нават тваё "ээ..." можа быць скарыстана дасведчаным чалавекам". Спрэчная парада. Дазволю сабе з ёй не пагадзіцца.

Калі я прачытала калонку, а потым яе перачытала, ува мне не пераставала біцца навязлівае пытанне: як жа маладому, недасведчанаму яшчэ журналісту зрабіць сабе

Даць каментарый нельга адмовіць

Т Э К С Т

Ася ПАПЛАЎСКАЯ,
журналіст, галоўны рэдактар турыстычнага партала Holiday.by

Але не варта кідаць слухаўку, калі размаўляецца з незнаёмым журналістам. Іначай як жа ён стане знаёмым? Хто ведае, можа, вы сваёй адмовай адаб'яце ў чалавека ахвоту працаваць у культурнай журналістыцы?.. На маю думку, гэта той выпадак, калі лепш пашкадаваць, пагадзіўшыся на супрацу, чым адмовіцца ад яе...

імя — бадай, самае галоўнае ў нашай прафесіі, — калі героі, каму ён тэлефануе па каментарый, будуць кідаць слухаўку? На шчасце, я не сустракала людзей, якія, упершыню пачуўшы мае імя, спынялі размову. Іначай не напісала б і траціны сваіх тэкстаў. Зноў жа, дзякаваць богу, не прыгадаю, каб нехта з герояў застаўся незадаволены нашай супрацай.

Сітуацыя, якую апісала спадарыня Ганна, — сапраўды вельмі прыкрая і нават, я сказала б, непрыстойная. Так рабіць — нельга. З такім журналістам я таксама не мела б справы наступным разам. Але быў жа варыянт адмовіцца ад удзелу ў артыкуле? Навошта пагаджацца на публікацыю свайго скалечанага каментарыя?.. Можа, і не варта ганьбіць журналіста, які звярнуўся да Ганны Кісліцынай па меркаванне. Тут яшчэ палітыка рэдактара і рэдак-

цыі маецца (якія, як паказвае практыка, не заўжды супадаюць). Але досыць шукаць вінаватых.

Нядаўна шэф-рэдактар Onliner.by Дзяніс Блішч у сваім блогу напісаў, што некаторыя журналісты (як маладыя, так і сталыя) цяпер настолькі лянлівыя, што не толькі не спрабуюць дамовіцца на асабістую сустрэчу з героем будучай публікацыі, але нават і не тэлефануюць яму! Проста просяць у сацыяльнай сетцы адказаць на пытанні. Паводле слоў Дзяніса, такім журналістам ён не адказвае, бо не хоча падтрымліваць іх прафесійную дэградацыю. І гэта слухна, я лічу. Калі журналіст просіць героя адказаць пісьмова на пытанні, а потым ставіць перад фактам: "Мы тут крыху скарацілі ваш тэкст, нічога?", — грош яму цана.

Некаторыя рэдактары лічаць, што адсылка героя артыкула тэкст на вычытку — непатрэбная раскоша. Я цвёрда прытрымліваюся супрацьлеглай пазіцыі: адсылаць артыкул чалавеку, які патраціў час на супрацу з вамі, — не раскоша і не ласка, а жэст прыстойнасці. Да таго ж, вельмі час-

та адшліфаваны пад час візавання героем артыкул атрымліваецца нашмат больш цікавым ды ўдалым, чым яго першапачатковая версія.

Трапна піша спадарыня Ганна: "Слова, пададзенае ў пераказе, — не тваё слова, а пазнака, што да цябе звярталіся па каментарый". Чытачам нашмат больш цікава слухаць героя артыкула, а не ягонага аўтара, таму я аддаю перавагу інтэрв'ю, у якіх наогул адсутнічаюць журналістыцкія рэмаркі.

"Варта схаваць усе свае амбіцыі і проста даць выказацца. Уменне слухаць — Божы дар. Асабліва ў культурнай журналістыцы!" — залатыя словы, спадарыня Ганна! Паўтаруся: гутаркі, дапрацаваныя самімі творцамі, заўжды атрымліваюцца больш "смачнымі", чым тэксты, напісаныя нават класнымі журналістамі.

Але не варта кідаць слухаўку, калі размаўляецца з незнаёмым журналістам. Іначай як жа ён стане знаёмым? Хто ведае, можа, вы сваёй адмовай адаб'яце ў чалавека ахвоту працаваць у культурнай журналістыцы?.. На маю думку, гэта той выпадак, калі лепш пашкадаваць, пагадзіўшыся на супрацу, чым адмовіцца ад яе...

Нядаўна званнем народнай артысткай Беларусі была ўганаравана Галіна ПАУЛЯНОК — салістка і мастацкі кіраўнік Гомельскай абласной філармоніі, старшыня абласнога аддзялення Беларускага саюза музычных дзеячаў, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта нашай краіны дзеячам культуры і мастацтва. Урадженка Гомеля, шмат гадоў таму яна вярнулася ў родны горад “па сямейных абставінах” пасля заканчэння Ленінградскай кансерваторыі і пяці гадоў працы салісткай оперы, педагогам кансерваторыі ў Новасібірску. І даказала, што не месца ўпрыгожвае чалавека, а якраз наадварот.

Надзея БУНЦЭВІЧ

— **Традыцыйна лічыцца, што творчасць і арганізацыйная праца (дарэчы, сярод тых жа творцаў — людзей вельмі эмацыйных, часта “капрызных”) — дзве рэчы несумяшчальныя. Па меншай меры, далёка не ўсім удаецца спалучаць іх удача. А на вашых плячах — Гомельская абласная філармонія з усімі яе праблемамі, пачынаючы з адсутнасці ўласнага будынка. Сапраўды, ну як тут не спяваць!..**

— Для мяне гэтыя сферы дзейнасці дапаўняюць адна адну, бо абедзве скіраваны на стварэнне. Працу мастацкага кіраўніка я лічу вельмі творчай, бо яна заключаецца зусім не ў тым, каб выпрацоўваць у сабе гэты “камандзірскі” голас, выказваць незадавальненне, рабіць вымовы, звальняць і да т. п. Галоўнае на гэтай пасадзе — стварыць у калектыве творчую атмасферу, вызначыць кірунак, па якім трэба рухацца, і абавязкова сачыць, каму і чым на гэтым шляху трэба дапамагчы. Хто ж лепш зразумее музыкантаў, як не іх калега? Гэтага прынцыпу я і прытрымліваюся. Так, на першым месцы ў кожнага артыста павінны быць добрыя прафесійныя навыкі, і я клапаціюся, каб нашы кадры гэтак адпавядалі: камусьці трэба нешта падказаць, камусьці — дапамагчы. Што ні кажыце, а мастацкі кіраўнік — яшчэ і свайго роду “выкладчык”. Падобна да таго, як у дыпломных працах ці дысертацыях бывае навуковы кіраўнік, так і тут — мастацкі. Але ўсё роўна — без натхнення, любові, адухоўленасці, стану творчага палёту музыка не ажыве. І мая задача — яшчэ і ў тым, каб падтрымліваць гэты адчуванні ў артыстаў, нават проста добрым словам, рэакцыяй на новую праграму, выступленне. А да таго ж, весці іх за сабой уласным прыкладам. Мастацкі кіраўнік сам павінен выпраменьваць тое творчае стаўленне да творчасці (я невыпадкава паўтараю гэтыя словы), якое не дазваляе весці яе адно да рамяства і тым больш “адпрацоўкі”.

— **Я зразумела: вы ставіцеся да мастацкага кіраўніцтва як да своеасаблівага “дырыжыравання” аркестрам. Прадоўжыўшы гэтак параўнанне, давядзецца глядзець на гастролёраў, без якіх ніводная філармонія не абыходзіцца, як на салістаў, запрошаных з гэтым аркестрам выступіць...**

— Пэўна, так і ёсць. Бо кожны добры саліст — гэта яшчэ і творчы арыенцір для іншых, а не толькі асалода для публікі. Імкнуся

рабіць стаўку на маладых беларускіх музыкантаў. Наша выканальніцкая школа — адна з лепшых. Невыпадкава айчыныя салісты так запатрабаваны на сцэнічных пляцоўках Еўропы. Дык чаму б не даць ім магчымасць рэалізаваць сябе на радзіме? Гэтым і павінна займацца філармонія. І ў тым ліку — адкрываць новыя імёны. Той жа Павел Бацян — лаўрэат міжнародных конкурсаў, выхаванец знакамітага Эдуарда Кучынскага, першая скрыпка Мінскага струннага квартэта — менавіта ў Гомелі даў свой першы сольны

канцэрт, выступіўшы разам з канцэртмайстрам Аленай Афанасьевой.

— **З гэтай піяністкай, якая працуе ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і часта ладзіць цікавыя праекты, вы шмат канцэртавалі, з ёй зрабілі ў свой час большасць запісаў на радыё...**

— Асабістыя стасункі ў мастацтве значаць вельмі многа. А канцэртмайстар увогуле, здараецца, часта становіцца “мастацкім кіраўніком” саліста, яго творчым сумленнем. Зараз у Гомелі я пра-

і ў мяне ўзнікла ідэя арт-праекта “Музыка над Сожам”. У горадзе ёсць сцэна над ракой, ёсць тэатр, куды ў хуткім часе прыдбаюць раяль. Калі гэта здзейсніцца, можна будзе больш шырока разгортаць папулярнасцю класікі, сур’ёзнай акадэмічнай музыкі. Спачатку, вядома, гэта будуць творы, якія належаць да та званна папулярнай класікі. Бо ўжо сама атмасфера паркавых гулянняў “калі рэчкі” патрабуе музыкі, што сама кладзецца на слых, узнікае настрой, прыносіць радасць і заспакаенне...

— **У мінулых стагоддзях быў нават асобны жанр — штосьці нахштальт “музыкі на вадзе”...**

— Ну а ў нас будзе — “ля вяды”. І галоўнае — на адкрытым паветры. Разнастайныя фестывалі ў фармаце open air даўно атрымалі прапіску ў замежжы, ды і на Беларусі яны пачалі набіраць абароты. Думаю, калі ўсё здзейсніцца, дык гэта прыцягне не толькі гараджан, але і турыстаў. Ну не адно ж Палац Румянцавых і Паскевічаў глядзець! Чым больш у горадзе адметных падзей, цікавых імпрэз, тым лепш.

— **Да таго ж, кожны фестываль — гэта яшчэ і каляфестывальная атмасфера. Я маю на**

Галіна Паўлянок

Не што іншае, як энергія

Хто дапаможа музіцыраваць “над Сожам”?

ўвазе не толькі прома-прадукцыю, сувеніры, але і выстаўкі-продажы, іншыя мерапрыемствы...

— Даўно выношваю думкі, як з’яднаць філармонію і тэатр. Справа не ў тым, хто каму будзе “дыктаваць” і што менавіта, а ў сумесных акцыях. Сінтэз мастацтваў — гэта не проста патрабаванне часу ці модны трэнд, а абсалютна нармальнае з’ява, якая спрыяе развіццю мастацтва, прычым кожнага з яго відаў.

— **А як наконт “сінтэзу” філармоніі з Саюзам музычных дзеячаў, старшынёй абласнога аддзялення якога вы з’яўляецеся?**

— Маеце на ўвазе нейкія сумесныя акцыі? Дый імі можа лічыцца літаральна кожны наш канцэрт! Бо сярод членаў Саюза — усе лепшыя музыканты: хтосьці з іх выяўляе сябе на сцэне, хтосьці — у выкладчыцкай дзейнасці, забяспечваючы і будучыя прафесійныя кадры, і, калі ў некага з вучняў музычная кар’ера раптам не складзецца, дасведчаных аматараў, адданных слухачоў. Сваю задачу як старшыні абласнога аддзялення бачу найперш у тым, каб папулярнаваць іх творчасць. Так што і гэтая сфера аказваецца звязана з маёй працай...

— **...Вашаму райдару, так?**

— Што ні кажыце, а філармонія павінна мець добрую залу — у цэнтры горада, а не ў спальных раёнах. Само месца мусіць быць, што называецца, “намоленным” глядачамі і слухачамі, а ў зале неабходна добрая акустыка. Пакуль жа выступаем, дзе дамовімся. Вядома, шмат канцэртаў ладзіцца на выездзе. Бо ў нас ёсць эстрадна-сімфанічны аркестр, на яго базе — камерны. Ёсць камерны хор, салісты — вакалісты і інструменталісты. Ёсць тэатр “Вырасцілка”, які ў форме спектакляў, тэатралізаваных дзей праводзіць асветніцкую працу сярод дзяцей. Пры гэтым раскладзе фестываль, здавалася б, так і просіцца!

Слухаючы Галіну Паўлянок і добра ведаючы яе каларытнае месца-сапрама, разнастайнасць вакальных прыёмаў у дачыненні да музыкі розных стыляў, я падумала, што ўся ейная дзейнасць разам — і арганізацыйная, і спеўная — гэта не што іншае, як... выпраменьванне энергіі. У розных яе відах! Энергіі, зноў-такі, стваральнай. Ці не ў гэтым прызначэнне культуры увогуле?..

Гэта — вучнёўскі “Ступ крокі” са шкарпупіны лек.

Пастулат

У галерэі “Універсітэт культуры” ўчора распачалася выстаўка “Пастулат-2014”.

Ігар Салаўёў. “Біёнік”.

Уладзімір Голубев. “Сядзіны на чамеданках”.

Інтрадукцыя

Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы ў чарговы раз пацвердзіў сваю рэпутацыю наватара. Гэтым разам вынаходка — не тэхналагічная, а, хутчэй, канцэптальная. Не так даўно экспазіцыя папоўнілася інсталяцыяй Паўла Вайніцкага і Алены Златкавіч “Шлях паэта”, прысвечанай трагічнай смерці Песняра.

Ілья СВІРЫН

Падзенне, якое стала ўзлётам

Дзверы гатэльнага нумара, люстра, паркетная падлога, шпалеры, крэсла, валізка, гадзіннік... Аснову інсталяцыі складаюць рэчы, якія атачалі Купалу ў апошнія імгненні ягонага зямнога шляху, — альбо “тыя сям’я”, альбо, прынамсі, з той эпохі.

— Тут няма нікай антрапаморфнасці: чалавека замяняюць прадметы, з якімі можна сувымерыць яго жыццё, — распавядае Павел Вайніцкі.

Аўтарам удалося не толькі арганічна “ўпісаць” твор сучаснага мастацтва ў апырэры кансерватыўную музейную прастору, але і ўлічыць няпростую спецыфіку апошняй. З аднаго боку, інсталяцыя стварае пэўны эмацыйны настрой, з іншага — знаёміць глядача з арыгінальнымі артэфактамі, дбайна сабранымі супрацоўнікамі музея. Аднак экспануюцца яны зусім не ў звыклых стэлажах за шклом. Дакладней, шкло тут прысутнічае, але выконвае хіба мастацкую функцыю. Панад аўтэнтчнымі прыступкамі гатэля “Масква” — сімвалічныя сходы.

— Наша інсталяцыя адлюстроўвае гэтак загадкавае і трагічнае падзенне, аднак многія глядчыя сцвярджаюць, што ім бацьца, наадварот, узлёт, — распавядае Павел Вайніцкі. — І гэтая трактоўка, вядома ж, прымаецца. Для нас увогуле было вельмі важна, каб твор быў адкрыты для інтэрпрэтацый...

На думку дырэктара музея Алены Ляшковай, эксперымент атрымаўся ўдалым, і аўтарскія інтэнцыі ўдала спалучыліся з агульнай канцэпцыйнай экспазіцыі:

— Яе скразны мастацкі вобраз — жыццёвы шлях Песняра, і філасофка-паэтычная інсталяцыя лагічна яго завяршае. Гэта падзенне ўніз, якое становіцца ўзлётам у неба...

Для Беларусі выкарыстанне ў музейнай прасторы набыткаў сучаснага мастацтва пакуль у навінку, але за мяжой інсталяцыі ды аб’екты актыўна ўводзяцца ў экспазіцыю, акцэнтуючы ўвагу наведвальнікаў. Варта прыгадаць хаця б вялізныя — памерам з пакой — стэлажы з чалавечымі валасамі і пратэзамі ў польскім музейным комплексе “Аўшвіц”, якія дазваляюць глядачу ўсвядоміць маштабы трагедыі куды больш пераканаўча, чым проста статыстычныя даныя. Менавіта такі эмацыйны водгук і павінен спараджаць наведванне музея.

Інсталяцыя “Шлях паэта” ў Літаратурным музеі Янкі Купалы. / Фото Юрыя ІВАНОВА

Дзясятка з бонусам

Цалкам замежных спектакляў аказаўся роўна дзясятка ("Жар-птушка", што пастаўлена на трупу нашага Вялікага тэатра і застаецца ў рэпертуары, не ўлічваем). Чатыры з іх паўтараліся, таму паказаў — крыху больш. Далучыце сюды праект "Тэатр на дысках" (ён уваходзіў у дадатковую праграму), у час якога былі прадэманстраваны запісы чатырох выбітных пастановак, — спіс і ўвогуле атрымаецца ўнушальным.

Але справа не ў колькасці паказанага, а ў тым, што кожны са спектакляў адкрываў нейкія новыя шляхі ў тэатральным мастацтве. Арганізатары кожны год імкнуцца запрасіць не проста добрыя тэатры і пастаноўкі, а менавіта такія, якія пашыраюць наша ўяўленне пра тэатр. Таму ў цэнтры форуму аказваюцца самыя "нефарматныя", часам спрэчныя спектаклі, кожны з якіх утрымлівае ў сабе па некалькі найцікавых ідэй. Дык задача беларускіх творцаў — пераймаць? Капіраваць? Не! Лепш — развіваць. Бо кожная нешараговая, часам, здавалася б, "крамольная", думка (маўляў, так нельга, бо так у тэатры не робяць) можа натхніць на далейшыя пошукі: прынамсі, а чаму б і не?.. Ці наадварт: а вось так мы, пэўна, рабіць не будзем, бо гасці пераканаўча даказалі, што гэта шлях у нікуды.

Да гонару арганізатараў, сёлета другога варыянту не было. Абсалютна ў кожным спектаклі (а водгукі крытыкаў, вядома, розніліся) было штосьці, вартае ўкаранення на нашай глебе. Зноў-такі — не спапога, а творчага. Нашаму тэатру сёння не стае эксперыменту, новых тэм. "ТэАRT" жа якраз і дае шматлікія ды разнастайныя прыклады гэтага. І тым самым выконвае яшчэ і надзвычай важную асветніцкую функцыю — і для творцаў, і для гледачоў, выхоўваючы добры густ.

А як маеш грошы...

"ТэАRT" у чарговы раз развянчаў выратавальнае для нашых творцаў "грашовое" алібі: маўляў, няма грошай — няма і добрага спектакля. Так, якасць пастаноўкі залежыць не ад колькасці ўкладзеных у яе фінансавых сродкаў, а ад колькасці цікавых ідэй. За час форуму перад намі прайшлі і самыя танныя спектаклі, дзе практычна няма сцэнаграфіі ("Чайка" Вільнюскага гарадскога тэатра на чале з Оскарасам Каршуновасам), і вельмі дарагія, з мноствам спецэфектаў (варшаўскі "Макбет" Гжэгажа Яжыны з праекта "Тэатр на дысках"). Але ў кожным было не толькі "як", але і "што". Калі грошы, у дачыненні да той жа піратэхнікі, і "выкідаліся на вецер", дык было зразумела, дзеля чаго рэжысёру спатрэбіліся менавіта такія, а не іншыя сродкі. Ётак жа было зразумела, што менавіта ён хацеў гэтым сказаць. Бо ў нашых спектаклях, калі раптам выдатковаюцца на іх больш-менш прыстойныя сумы, часам чытаецца адна ідэя, незалежна ад зместу: маўляў, глядзіце, якія мы "крутыя", як у нас усё "па-багатаму"!

Улічвалі арганізатары і розную шырыню кішэняў нашай публікі. Справа не толькі ў студэнтах-валандэраў, якія, па традыцыі, маглі "прасачыцца" ў залу ды "пастаяць на адной назе", але і ў надзвычай разгорнутай дадатковай праграме, што была змешчана на сайце форуму ды запрашала ўсіх ахвотных. Але вось парадокс! Чым больш дарагімі былі білеты, тым больш "ламілася" на такія спектаклі публіка. А на некаторых DVD-праглядах, дзе дэманстраваліся сапраўдныя эксклюзіўныя, у зале налічвалася не больш з дзясятка прысутных. Так, гэтыя прагляды ішлі ў дзённы час. Але тое ж самае было і ў нядзелю!

Днямі завяршыўся марафон IV Міжнароднага форуму тэатральнага мастацтва "ТэАRT". Сімвалічна, што яго міжнародную праграму (агляд беларускай — у "К" № 42), а разам з ёй і ўвесь фестываль закрывалі беларускай прэм'ерай — спектаклем "Тата" Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. А што ж паказвалі гасці?

Надзея БУНЦЭВІЧ

Задача — капіраваць ці развіваць?

Галоўнае, каб было таленавіта...

Сцэна са спектакля "Крэзізі лакаматыў".

Сцэна са спектакля "Ставангер".

Так, спектакль на дыску — зусім не тое, што ў зале. Але дэманстравалася, найперш, тое, што, да ўсяго, немагчыма будзе прывезці да нас "жыўцом". Таму мяне апанавала яшчэ адна крамольная думка: што ж насамрэч трэба нашым найбольш "заўзятым" тэатралам? Паглядзець — ці сябе паказаць? Сапраўды ўбачыць нешта цікавае — ці "адзначыцца"? Маўляў, і я там быў...

"Сінтэтычнае" не значыць "штучнае"

Спектаклі міжнароднай праграмы ў поўнай меры прадэманстравалі, наколькі сінтэтычным (не бытаць сінтэз са штучнай "сінтэтыкай") з'яўляецца сучаснае тэатральнае мастацтва. Літаральна ў кожным з іх прысутнічаў той або іншы варыянт спалучэння розных відаў мастацтва. Асабліва відэавочнымі былі такія міксты з кіно.

Выкарыстанне відэапраекцыі у якасці сцэнаграфіі стала ўжо звычайным. Польскі рэжысёр Крыштаф Гірбачэўскі (які і, трэба спадзявацца, некаторыя іншыя яго замежныя калегі) пайшоў далей, спалучаючы ўмоўнасць тэатра, ягоную "спантаннасць" ды жывое дыханне (ніводзін спектакль, у адрозненне ад кінастужкі, не можа быць паўтараемы і "зафіксаваны", — ён вырачаны на "самаразвіццё", якое вельмі залежыць ад артыстаў) з буйнымі планами, зменаі ракурсаў ды іх мантажом, іншымі кінапрыёмамі (накшталт скажонай, "скрыўленай" выявы). Пры гэтым рэжысёр пакідае галоўнае — згадаанае "самаразвіццё" спектакля, але яшчэ і сам кіруе гэтым працэсам, бо мантажом здымак з розных камер ён займаецца непасрэдна ў час трансляцыі і можа змяняць яго, перастаўляючы сэнсавыя акцэнтны. І хаця ўсе, зразумела, звярталі ўвагу най-

перш на новыя выразныя сродкі, спрачаючыся наконт іх сумяшчальнасці, галоўным у спектаклі "Івона, прынцепа Бургундская" стала прынцыпова новае прачытанне самой п'есы Вітольда Гамбровіча. Прапановаўшы нам, па знешніх абрысах, сапраўдны трылер у духу Хічкока, рэжысёр вымусіў убачыць у герайні не дзяўчыну з прыкметамі аўтызму, не "загадкавую незнаёмку", якая выводзіць людзей з сябе з-за сваёй непрыгожасці, некантактнасці, нават не канфлікт соцыуму з "не такім" індывідам, а ўвасабленне... ажыўленага, паўсталага сумлення самога Філіпа — і іх трагічны падынак, на які імкнуцца паўплываць астатнія.

Не менш цікавымі былі міксты з музычнымі жанрамі. Маю на ўвазе не толькі "Крэзізі лакаматыў" Нацыянальнага славенскага тэатра, дзе артысты, якія ігралі галоўных герояў, адначасова забяспечвалі спектакль жывым музычным суправаджэннем, граючы "на

Агляд беларускай праграмы тэатральнага фестывалю "ТэАRT-2014" мы друкавалі ў № 42. Сёння гаворка — пра яго міжнародны блок.

Сцэна са спектакля "Смех у цэнтры".

фартэпіянах" і спяваючы. Зварот да тэхнікі музыкальнага мінімалізму дазваляў доўжыць дзею столькі, колькі хацелася самім артыстам, не падпарадкоўваючы іх "волі кампазітара", як гэта адбываецца ў жанры оперы.

Яшчэ адным удалым мікстам з музычным мастацтвам асабіста мне падаўся "Смех у цэнтры" паводле аднайменнага рамана Уладзіміра Набокава і, шырэй, усё тое, што робіць мастачка і рэжысёр Кірстан Дэхкольм з Даніі. Больш глыбока пазнаёміцца з ейнай творчасцю, мэтамі ды ідэямі дазволіла яе лекцыя, а таксама творчая сустрэча пасля першага публічнага паказу прывезенага спектакля. Але справа не толькі ва ўласна ўвасабленні прозы, дзе літаратурнае слова і сама дзея "пераведзены" на мову адчуванняў, шоргатаў, гукавых сполаху (спектакль ідзе з навушні-

камі, у якіх мы чуем разнастайныя гукі зблізку і здалёку, справа-злева і г.д., быццам знаходзімся ў эпіцэнтры падзей). Справа яшчэ і ў набліжэнні яе тэатра (асабліва спектакляў, фрагменты з якіх яна паказвала ў час лекцыі) да жанру... араторыі. Раптам падумалася: а што, калі менавіта так дэманстравалі публіцы некаторыя беларуска творы? Тыя ж "Спевы даўнейшых ліцвінаў" Вячаслава Кузняцова, іншыя буйныя харавыя, вакальна-сімфанічныя палотны, у тым ліку прысвечаныя Вялікай Айчынай вайне, можна было б суправаджаць падобнай відэапрэзентацыяй. Ад спевакоў патрабуецца тое, што яны любяць: стаяць на адным месцы і спяваць. Ну, максімум — прайсціся павольна. Усё астатняе робяць відэа-і светлавыя эфекты. А вынік — узрушае. Невыпадкова некаторыя свае праекты спадарыня Дэхкольм увасабляла непасрэдна ў оперных тэатрах — у той жа Ржыскай оперы, да прыкладу.

Тэатр літаратурны ці пластычны?

Ваганні паміж словам і пластыкай існуюць у тэатры здавён. "ТэАRT" даказаў, што могуць быць любыя варыянты — ажно да праславаўтых "гаворачых галоў". Галоўнае, каб гэта было таленавіта. Той жа "Ставангер" Канстанціна Багамолава амаль не мае нічога агульнага з п'есай Марыны Крапівінай, паводле якой пастаўлены. Вельмі добрая меладрама, што развенчвае дзявочыя мары пра замежнага "прынца на белым кані", ператварылася ў "прыкольны" абсурдысцкі апавед — з пастаяннай поліфаніяй гаворкі і дзеяння, з наю "напісанымі" (у якасці цітраў бягучым радком) і яшчэ больш "нагаворанымі" (бо артысты таксама прымалі ў гэтым удзел) тэкстамі. Увянчаны дзвюма "Залатымі маскамі" спектакль Маскоўскага тэатра пад кіраўніцтвам Алега Табакова "Аповед пра шчаслівую Маскву" паводле Андрэя Платонава ў пастаноўцы Міндаўгаса Карбаўска аказаўся добра "расфарбаваным" літаратурным тэатрам. У сумесным нямецка-польска-беларускім спектаклі "Перамешчаныя твары: жанчыны" на першы план выйшла сама тэма вайны, разгледжаная, бы ў добрай публіцыстыцы, з розных бакоў — не толькі "нашых", "патрыётаў-змагароў", але і "ворагаў", а таксама, нібы ў гістарычным дадзеным, з розных часавых дыстанцыяў. "Мацярынскае поле" перадало саму паэтыку аднайменнай апавесці Чынгіза Айтматава — без аніводнага слова, толькі з дапамогай пластыкі. Рэжысёр і харэограф Сяргей Зямлянскі, працуючы не з прафесійнымі танцоўшчыкамі, а з артыстамі Маскоўскага драматычнага тэатра імя Пушкіна, знайшоў ключ да гэтай "паэтычнай прозы" на стыку мадэрна, contemporary і побытавай пластыкі. А спектакль "Абломаў" Новага Ржыскага тэатра ў пастаноўцы Алвіса Херманіса паводле Івана Ганчарова зрабіў галоўнай дзеючай асобай... саму цішыню, гэткае сцэнічнае "марнаванне часу", калі быццам бы нічога не адбываецца — знешне, бо расцягнуты тэмпарытм і яго далейшая зменлівасць вымушаюць да актыўнага "бегу думак". Нарэшце, у нашым фінальным купалаўскім "Тату" адным з галоўных сродкаў выразнасці сталі гэтыя міні-пляцоўкі, што павольна рухаюцца па сцэне, "перавозычы" прадметы інтэр'ера і даволі статычных герояў.

Фота Аляксандра ДЗМІТРЫЕВА

Пра гэта і многае іншае — у наступных нумарах "К".

Мастыхін

Зараз у Палацы мастацтва працуюць адначасова тры выстаўкі. Найбуйная — "Tour de Belarus. Пралог" — займае большую частку Вялікай залы. Зладзіла выстаўку секцыя графікі Беларускага саюза мастакоў, але для большай прывабнасці да ўдзелу ў ёй запрасілі прадстаўнікоў іншых творчых спецыялізацый. Паводле прэс-рэлізу, гэты праект — "кропка адліку, сваёсаблівы пралог", а мэта ягоная — "прыцягнуць увагу да асобы мастака і яго светаўспрымання, якое з'яўляецца сінтэзам перажыванняў ды падзей з уласнага жыцця і падзеямі гістарычнымі і міфалагічнымі".

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

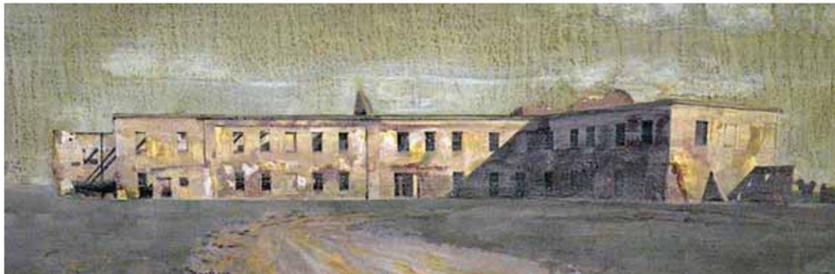
Калі ж абстрагавацца ад той мударэгістацыі, дык гэта звычайная справаздачная імпрэза, і мэта яе — паказаць, чым вынікі працы сяброў секцыі графікі за гэты перыяд ды — бадай, галоўнае — засведчыць сваю прысутнасць у культурнай прасторы і ў свядомасці публікі. А яшчэ — зарабіць якую капейчынку, калі з выстаўкі надарыцца закупка ў дзяржаўныя зборы, альбо які калекцыянер на што вока пакладзе.

Развеска на сценах зроблена даволі удапа: экспазіцыя атрымалася цэласнай, але гэта не замінае асобным аўтарам мець уласную візуальную прастору. Праўда, пры адсутнасці гледачоў (а гэта, на жаль, звычайная сітуацыя на мастацкіх выстаўках) зала глядзіцца пуставата. Разумеючы гэта, арганізатары паспрабавалі зладзіць па цэнтры яе некалькі інсталіяцый з веласіпеду (дарога, вандроўка, кругабег жыцця — такім прыблізна мусіць быць асацыятыўны шэраг), каб вока было на чым зачэпацца. Але адчуваецца, што творцам традыцыяналісцкага мыслення цяжка даецца інтэрактыў. Не іхня гэта стыхія. Для такой справы варта было б заздзейнічаць студэнтаў-дэвізнаўцаў нашай Акадэміі.

У Беларусі метал не лічыцца срод прырэтэтных мастацкіх матэрыялаў. Я кажу не пра цяжкую бронзавую скульптуру, а пра тую сферу, якая ўмоўна называецца дэкаратыўна-прыкладным мастацтвам. Умоўна — таму, што керамісты, мастакі па шкле ды тэкстылі (і мастакі па метале ў тым ліку) не толькі аздабляюць побыт, але часам у межах сваёй творчай кампетэнцыі пастяхова вырашаюць задачы з выразнымі сацыяльным і псіхалагічным чыннікамі.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Згадайма хоць бы выдатнага майстра габелена Аляксандра Кішчанку. Ёсць знакавыя постаці і ў іншых галінах дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Разам з тым, дэкаратывізм як самастойная якасць відавочна дамінуе ў творчасці многіх станкавістаў, калінікалаў падмяняючы сабой змест. Знікненне межы паміж відамі мастацтва напачатку стварае нейкае падабенства хаосу, але ў рэшце рэшт уяўляецца пазітыўнай з'явай, прынамсі, абумоўленай усёй логікай ку-

Юрыя Нещеяру. "Рэза пра стасоўкі. Малефіцэ Замка".

"Tour de Belarus"

Кацярына Вішнеўская. "Юрыя Радзівіл".

Алег Назаранка. "Паліцыя".

Планка графікі па-ранейшаму высокая

Мастак — асоба не такая свабодная, як падаецца збоку. Ягоны дабрабыт залежыць ад прыхільнасці публікі ды замоўцаў, таму ён мусіць арыентавацца на модную тэматыку і стэпльёвыя тэндцыі. Мастаку-графіку звыкла сілкавацца з кніжнай аздабленнем, а гэта, на жаль, звычайная сітуацыя на мастацкіх выстаўках) зала глядзіцца пуставата. Разумеючы гэта, арганізатары паспрабавалі зладзіць па цэнтры яе некалькі інсталіяцый з веласіпеду (дарога, вандроўка, кругабег жыцця — такім прыблізна мусіць быць асацыятыўны шэраг), каб вока было на чым зачэпацца. Але адчуваецца, што творцам традыцыяналісцкага мыслення цяжка даецца інтэрактыў. Не іхня гэта стыхія. Для такой справы варта было б заздзейнічаць студэнтаў-дэвізнаўцаў нашай Акадэміі.

"вольныя" імправізацыі выдатных ілюстратараў. Мяне, у прыватнасці, вельмі ўразілі кампазіцыі Паўла Татарнікава. Ён нешта зусім іншае адносна таго, што лічыцца "фірменным" пачыркам згаданага творцы і чаго звыкла чакае ад яго публіка. У новай іпастасі паўстае вядомы майстар каліграфіі Павел Семчанка. Тое, што ён — віртуоз шрыфтавой кампазіцыі, вядома даўно. Але гэтым разам у экспазіцыі прадстаўлены ягоныя малюнкі прамом — белым па-

чорнаму. Агульна вядома, што графема літары мае ў аснове фігурацыйную выяву. Такі, як ёсць, літара стала, калі прайшла шэраг візуальных пераўтварэнняў. А названы майстар ідзе, так бы мовіць, адваротным шляхам, вяртаецца да зыходнага — ад кроны да каранёў: ад графемы — да малюнка. Цікавы паворот у творчасці нашага мэтра каліграфіі. Увогуле, выстаўка сведчыць, што беларуская графіка, незалежна ад ваганняў мастацкай кан'юнктуры і

ментальных змен у культурным асяроддзі, трымае тую высокую планку, якая ўсталявалася яшчэ ў савецкія гады. Мяркую, глядач спыніцца каля работ Рыгора Стніцы, у якіх прычыны оп-арта па-майстэрску спалучаны з характэрным беларускай этнаграфіяй; зацікавіцца сучасным працтаннем літвінскай "сарматыкі" ў парадным партрэце Юрыя Радзівіла работы Кацярыны Вішнеўскай; уразіцца вытанчанай тэхнічай блізкай да сюррэалізму метафарам Рамана Сустава, Юрыя Якавенкі ды Ігара Гардзіенкі; парадуюцца за маладое пакаленне, пабачыўшы ў работах сёлетняй выпускніцы Беларускай Акадэміі мастацтваў Марыны Жвірбы ўпэўненую руку, падмацаваную арыгінальнай думкай... У экспазіцыі прадстаўлены майстэрства, што абаліраецца на традыцыйнае разуменне праегажосці, і творчы эксперымент, крытэрыі якога суб'ектыўныя. Першае ўвасабляюць цудоўныя акаварэлі Вячаслава Паўлаўца, другое — калажы Паўла Амялюсіка.

Мяркуючы па выстаўцы, за гады незалежнасці мы не страцілі мастацкай школы (прынамсі, у графіцы), хоць і зведалі розныя, часам не надта пазітыўныя, уплывы. Рэалізм, фігурацыйнасць па-ранейшаму дамінуюць у беларускім мастацтве. Па-ранейшаму ў павазе майстэрства. Ён што да стылістыкі ды прафесійнага ўзроўня.

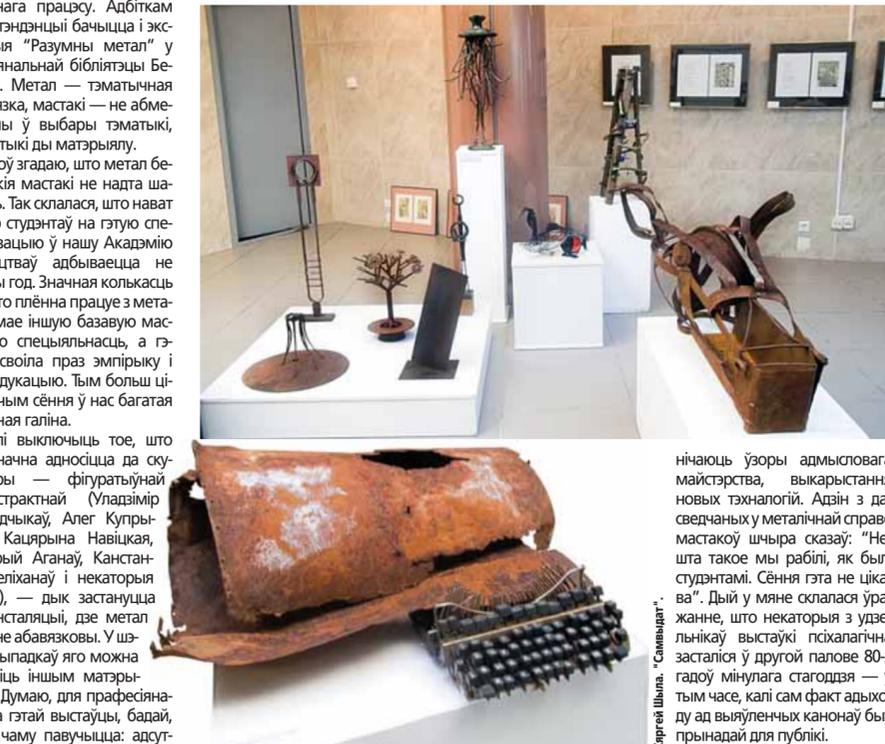
Лічу таксама вельмі важнай для разумення культурнага працэсу ў нашай краіне і тую акалічнасць, што грамадская думка ў Беларусі сёння фарміруецца рэчаіснасцю свецкай дзяржавы, а не знаходзіцца пад уплывам савецкай гістарычнай міфалогіі, як у першыя гады незалежнасці. Я памятаю час, калі асанаванне нашай шматвяковай гісторыі было справай даволі шчыльнага кола "нацыянальна заклапочаных" інтэлектуалаў, сёння ж яно набывае рысы культурнага мэйнстрыму. Работы Уладзіміра Сытчанкі "Дух Іедыміна", Уладзіміра Вішнеўскага "Рагвалодаў камень", трыпцікі Міхаіла Басальгі "Ян Караль Хадкевіч", Юрыя Нещеяру "Рэза пра стасоўкі". Быхуйскі замак" ды іншыя творы падобнага зместу на дадзенай выстаўцы ўспрымаюцца не экзотыкай, што выпадае з кантэксту, а натуральнымі чыннікамі. К

Які ён, "разумны" метал?

Мне з выстаўкі мала што запаміналася. Апраду згадваецца толькі трыпцік гродзенскага мастака Алеся Суцовага паводле твораў Уладзіміра Караткевіча "Хрыстос прыямліўся ў Гародні", "Сівая легенда", "Зброя". І не праз высокае майстэрства або звышарыгінальнасць, а проста праз наўнянасць ў творы канцэптуальнай асновы.

Думаю, выстаўка, хоць і названая рэспубліканскай, наўрад ці можа прэтэндаваць на гэтую ўсеабадынасць. Яна адлюстроўвае хіба што нейкі сегмент беларускай металатворчасці. Яшчэ дадам, сама прастора Нацыянальнай бібліятэкі праз сваю рэспектабельнасць не надта пасуе экспазіцыям з авангардным ухілам. Метал, калі гаворка ідзе не пра золата-срэбра, — матэрыял брутальны. Калі б гэтае жалеза выстаўіць у закінутым прамысловым будынку, каб мастацкія опусы з прэтэнзіяй на вытанчанае эстэтыка суседнічалі з іржавымі станкамі... Ці наадварот: іржавы мастацкі метал — у ювелірным салоне. Кантраст — гэта кідка, эфектна, прывабна. А так...

Спецыяльна на гэтую выстаўку я не стаў бы ладзіць выправу, а, шацэруючы па "Нацыяналіцы" па іншых справах, зайшоў бы на хвіліку — і не лічыў бы час згубленым... К

Формат экспазіцыі.

Сяргей Шыла. "Самалёт".

Тэатральная плошча

"Спектакль пра Мулявіна" — так ахрысцілі пастаноўку "Песняра" ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Максіма Горкага яшчэ задоўга да яе паказу. І хаця прэм'ера не была афіцыйна ўключана ў праграму "ТэАТА", ужо адно тое, што яна прайшла ў дні форуму, дазваляла разглядаць яе як важкі шрых каляфестывальнай атмасферы: маўляў, тэатральнае жыццё і нацыянальныя працы ў ім проста віруюць. Але ж і ацэньваць давядзецца — па міжнароднай плянцы, тым больш што тэатр збіраецца вывозіць "Песняра" ў тую ж Расію, адкуль Мулявін родам.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Можна толькі падзякаваць тэатру за сам зварот да тэмы нацыянальнай мастацкай спадчыні і яе творцаў. Ён той выпадак, калі тэатр не проста ўзяўся за пастаноўку, а ініцыяваў напісанне п'есы — і тым самым зрабіў унёсак яшчэ і ў развіццё беларускай драматургіі. Не менш важна і тое, што звярнуліся да маладога аўтара — Васіля Дранько-Майсика, вядомага пад псеўданімам Міор Фарыдоўіч, у тым ліку па верхах і рэжысуры "Шчаслівага мужа", што некалькі гадоў упрыгожваў афішу Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі. Сярод тых, хто ўвасабляе на сцэне ягоныя дэбют у драматургіі, таксама нямаюць моладзі — артыстаў, некаторыя з якіх сталі прыхільнікамі "песняроўскай" творчасці акурат пад час працы над спектаклем. Адно гэта сведчыць пра сур'ёзнасць задумы, скіраванай на сувязь пакаленняў, захаваўшы жывой памяці пра тых, хто стварае гонар нашы.

Першапачатковы штуршок зыходзіў ад людзей, якія добра ведалі Уладзіміра Мулявіна пры яго жыцці і застаюцца шчырымі прыхільнікамі ягонай творчасці. Ён Аляксей Еранькоў, які зрабіў тэатральную версію п'есы і музычную канцэпцыю спектакля, і яго жонка — рэжысёр-пастаноўшчык, заслужаны дзеяч мастац-

тваў краіны Валянціна Еранькова. У працу было ўкладзена шмат шчырай любові, стваральніцкаму руху пачуццёвай вялікай адказнасці. Прэм'ера аздаблялася выстаўкай сцэнічных строяў "Песняроў", звесткі пра Мулявіна і творчасць ансамбля змяшчалі ў праграмы. Усё гэта павінна спрыяць папулярнасці нашай спадчыні сярод моладзі, выхаванню пачуцця патрыятызму, скіроўваць гледча на роздм пра беларускасць, родную мову, ролю творцаў у гісторыі.

Але быць першапраходцам — удвая больш складана. Таму не дзіва, што вынік аказаўся супярэчлівым, пакінуўшы неадназначны ўражанні. Імя Мулявіна ні ў п'есе, ні ў спектаклі ні разу не згадваецца. Пастаноўшчык неадночы даводзілі, што з самага пачатку, яшчэ толькі звяртаючыся да аўтара будучай п'есы, імкнуліся ўвасобіць не біяграфію Песняра, а фантазійно-роздам пра тое, што пакаіда чалавек на зямлі. Таму марна шукаць у фантазмагарычным шмат у чым сюррэалістычным апавядзе прамое падабенства: дзея адбываецца на мяккі жыццё і смерці, дзе галоўны герой сустракаецца з пэтамі, да вершў якіх звяртаўся (ці не звяртаўся) у сваёй творчасці. Некаторыя з тых сустрачч і становяцца самымі яркімі сцэнамі спектакля — асабліва з Янкам Купалам, якога цудоўна ўвасабляе Аляксандр Ждановіч, нагадваючы пэтам авет абаліччым і фігурай. Але справа тут не толькі ў простым падабенстве. У ждановічаўскага Купала ёсць і характар, і творчая пазіцыя, і дакладнае разуменне сваёй ролі ў канцэпцыі спектакляў — таго, што на сцэне, і таго, які заведца жыццём. Артысту ўдаецца адначасова ўвасобіць і свайго героя, і ўласнае, адасобленае ад персанажа, стаўленне да яго, неабходнае для стылістыкі тэатра абсурду.

Вядома, што п'еса напісана бліскучым (дадамо, і патомным) знаўцам беларускай літаратуры. Але раскіданыя па ёй перліны цікавых біяграфічных згадак-намакёў-паралелей застаюцца зольшайга "перачытанымі" — ні рэжысёрам, ні артыстамі, ні, адпаведна, гледчам. Складаная мазака асобных сцэн не складаецца ў завершаную карцінку, колькі ні "спісвай" на фінальнае шматкроп'е, сцэнічна ўвасобленае, хутчэй, клічнікам (другая дзея ўво-

Зайзятары мінскіх тэатраў, здаецца, звыкліся з думкай, што спектаклі падызляюцца на сучасныя або цікавыя. Выключэнні рэдкія, але бываюць. Вось у сталічным Тэатры-студыі кінаакцёра, напрыклад, на зайздасць рэгулярна з'яўляюцца работы, якія прэтэндуюць на тое, каб спадабацца і гледчам-традыцыяналістам, і страшэнным чынікам ад тэатральнай крытыкі.

Антон СІДАРЭНКА

Адзін з такіх спектакляў — прэм'ера "Лёгкага жыцця ніхто не абцяў" па п'есе Жана-Клода Іспера ў пастаноўцы народнага артыста Беларусі Аляксандра Яфрэмава. П'еса убачыла сцэну ў 2005 годзе. Яна напісана ў лёгкім, іранічным стылі, які адсылае да добра вядомых яшчэ савецкаму гледачу кінакамедый Жэрара Уры і Франсіса Вебэра. Не дзіва, што за яе беларускі варыянт узяўся мастацкі кіраўнік тэатра Аляксандр Яфрэмаў, які паспяхова сумішчае тэатральна і кінематграфі-

У лёгкім жанры

Алена Гіронак (справа) і Аляксандр Цімошчкін (злева) у сцэне "Лёгкага жыцця ніхто не абцяў".

ную кар'еры. У яго версіі гэта тэатральна і насычаная падыемі камедыя здабыла практычна кінематграфічную дакладнасць і візуальную вастрыву. Спектакль нібыта зманціраваны ўмелымі рукамі ў зайздравым рытме: нягледзячы на прастату сюжэта, абедзве дзеі не адпусваюць гледча да фіналу — трэба прызнаць, даволі дасціпнага.

Камэрнае дзейства з жыцця парыжскай сям'і разгортаецца ў гасцёўні сям'і ўніверсітэцкага прафесара з выгледам, натуральна, на Эйфелеву вежу. Доўга агісваецца перыпетыі сюжэта не мае энсу: дваіны адзюльгэр, любюўныя авантуры, усе магчымыя калізій, якія толькі можна атрымаць з бытаніны з персанажамі, характэрнай для класічнай камедыі становішчэй. У пастаноўчаным дачынненні "Лёгкага жыцця ніхто не абцяў" — вельмі зручны спектакль. Невялікая колькасць дзеючых асоб, кароткія, смешныя рэплікі, аразумелыя для любога менталітэту жарты. Невялікая колькасць дзеючых асоб і абмежаваная геаграфія вельмі падыходзіць для залы, дзе ўсё разгортаецца літаральна на адлегласці выцягнутай рукі. На першы погляд, не п'еса — марна лю-

бога тэатра. Што называецца, глядацкай і касавая. Між тым, за наўняй лёгкасцю — напружаная праца, нездарма прафесіяналы сцвярджаюць, што так званы лёгкі жанр часта даецца складаней за ўсё. Таму глядацкая рэакцыя, пастаняны кантакт сцэны і залы — паказчык найвышэйшага майстэрства пастаноўшчыка і акцёраў. Тым больш, што ўмела зроблена, цікавая камедыя, на жаль, не такая частая госьця цяпер на беларускай сцэне...

Аляксандр Яфрэмаў і яго калектыву не сталі ствараць стылізацыю "пад Францыю", лішні раз спекулюючы на слоўце "Парыж". Тым больш, сюжэт гэты зразумелы любому даросламу гледачу, а не толькі заходнеўрапейскаму. Мастак-пастаноўшчы Ігар Хруці і мастак па касцюмах Ніна Фуло рабці прастору спектакля камфортна-абхотай. А кампазітар Сяргей Сухамлін засяродзіўся на зманціраваным стане дзеючых асоб, а не на іх нацыянальнай прыналежнасці. "Лёгкага жыцця ніхто не абцяў" — практычна бенефіц занятых у спектаклі акцёраў. Ролю Прафесара цудоўна выконвае Аляксандр Цімошчкін, нечакана падобны знешне ў гэтым вобразе на заснаваль-

Сяргей Сухамлін у сцэне "Песняра" (справа) і Аляксандр Яфрэмаў (злева).

Шматкроп'е на ростанях

У пошуках "ключыка"...

гале атрымалася больш цэласнай). Узнікае і супярэчэнне з музыкай. Бо Пясняр, паводле задумы, аказваецца з аднаго боку, абдзелены такім жа біяграфічна-фантазічным арэалам (ёсць хіба гісторыя пра дзюльгэру з кніжкай Купала і яшчэ больш сімвалічная, пра натоўп, гатовы разарваць куміра на шматкі), а таму паўстае не жывым чалавекам, як пэты-класікі, а ўсяго толькі вобразам-сімвалам нейкага творцы увогуле — дакладней, "гэткага памочніка літаратарам", як

назваваюць яго ў п'есе. З іншага ж боку, насычэнне спектакля фрагментамі "песняроўскіх" твораў у выкананні артыстаў тэатра на чале з Аляксеем Ераньковым ператварае яго ў падабенства кароке-шоу і наўпрост адсылае ўсё ж такі мейнстрыма, пра натоўп, гатовы разарваць куміра на шматкі), а таму паўстае не жывым чалавекам, як пэты-класікі, а ўсяго толькі вобразам-сімвалам нейкага творцы увогуле — дакладней, "гэткага памочніка літаратарам", як

ным вымярэнні музычны ўстаўкі пераважаюць пэтычныя (заўважым, што ў п'есе ўсё было наадварот, і ў роўні гэтых "зонгаў" там выступалі, хутчэй, вершы розных пэтам, а не песні з рэпертуру ансамбля). Але наўрад ці яны спраўляюцца з адзведзенай імроўляй "энцыклапедычнага даведніка" па творчасці "Песняра". Бо не ведаючы апошняю, а пазнаёміўшыся з ёй выключна праз спектакль, прыхільнікам Мулявіна, як і габел, не станеш. Бо атрымліваецца, як у анекдотце: маўляў, мне судзе праспяваў. Не спрацоўвае і азначэнне "у жанры мюзікала". Бо замест мюзікала з добра структурызаванай музычнай драматургіяй узнікае, хутчэй, рэвю, прычым у яго самых пачатковых праважы — як тэатралізаванага канцэрта, дзе сюжэтная лінія з'яўляецца хіба рэчышчам, у якім узнікаюць канцэртныя нумары. Ці ж да гэтага імкнуліся пастаноўшчыкі?

Замаяўляючы п'есу маладому аўтару, які быў бы, па словах Валянціны Ераньковай, "незакамлексанаваным", трэба было адрэзу быць гатовым да пошуку "ключыка" да яе. П'еса ўжо сама па сабе — вельмі няпростая, дакладная ад тых, якія мяркую "проста браць — і ставіць", размяркоўваючы хіба тое, каму з якой кулісы трэба выходзіць. У ёй, нібы ў класіцы мінулых стагоддзяў, дакладна прасяпаны многія сцэнаграфічныя дэталі, якіх пастаноўшчыкі не прытрымліваюцца, і ніяк не пазначаны "музычным украпанні", дададзеным Аляксеем Ераньковым. Задзіленае ў ёй трохмоўе (беларуская, руская і "трасянка") разлічана на яшчэ больш уважлівае, з падкрэсленнем энсававы адзнак, працтанне, а не "агульванне". Яна, як гэта распаўсюджана ў многіх відах сучаснага мастацтва, быццам "парвана на шматкі", што патрабуе ад пастаноўкі звязання апошніх у адно цэлае, асабліва аакцэнтна на гапоўную ідэю.

Паста ж прагляду застаецца пытанне: дык пра што ці пра каго спектакль? Пра няяктыкую долю творцы — на тым і гэтым свеце? Пра нашу мову? Пра п'есу "Песняроў"? Пры такой, здавалася б, размаітасці пастаноўка — быццам на раздарожжы, "на ростанях", калі згадаць Якуба Коласа. І сам твар Сяргея Жбанкова (Пясняр) зусім невыпадка часцей за ўсё адлюстроўвае разгубленасць... К

У Лідзе — пра маладыя кадры, іх (без)ініцыятыўнасць, арэнду і крыху пра ТБ

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Пра моладзь у сценах Палаца і крэатыў ад яе Ірына Эдуардаўна выказала і некалькі крытычных заўваг. Маўляў, не ўсе спецыялісты, якія прыходзяць сюды на працу, маюць у загашніку хоць нейкія творчыя ідэі, задавальняючыся роляй выканаўцаў. А няма ідэй — няма эксклюзіўу. Няма эксклюзіўу — бракуе і тых, хто з задавальненнем заняўся б яго увасабленнем. І публіка таксама не прыбывае. Ірына Тур не хавае, што ёсць і такія, хто пасля размеркавання неадкладна пакідае першае месца працы, нягледзячы на тое, што ў Палацы імкнучца прапанаваць ім поўны сацпакет, уключаючы месца ў інтэрнаце. Але, у цэлым, "новай кроўю" дырэктар задаволена.

Мая суразмоўца не прыхільніца здачы плошчаў устаноў культуры ў арэнду. Так, выстаўкі, арганізаваныя іншымі прадпрыемствамі, у Палацы праходзяць, але тыя, якія не маюць гандлёвага "статуса". Гэта прынцыповая пазіцыя кіраўніка ПК. Але хто ведае, якога меркавання трымалася б дырэктар у гэтым пытанні, каб рэнтабельнасць Палаца складала не пяцьдзесят працэнтаў, як цяпер, а была істотна ніжэйшая. А так — гонар і хвала работнікам дадзенай установы культуры, якія ўмеюць зарабляць столькі грошай, што ў ёй ёсць месца выключна культуры! Зарабляць без арэнды. (Урэшце, да апошняй усё ж аднясу начны клуб, які забяспечвае ў памяшканні ПК вольны час з 23-й гадзіны суботы да 5-й раніцы нядзелі.)

Каментарый Аляксея Саўціна:

— *Наколькі я ў курсе, маладыя людзі (калі мы гаворым не пра гурткі) ходзяць у ПК збоўшага на канцэрты такіх выканаўцаў, як, да прыкладу, гурт "Без білета". У маім коле зносін гаворка пра тое, што хто-небудзь збіраецца наведаць пэўнае фарміраванне ў Палацы культуры, заходзіць рэдка. Але мама мая соды перыядычна выбіраецца — на чыё-небудзь выступленне. Мне здаецца, такія мерапрыемствы*

Знянацку і без "візы":
журналіст "К" + мясцовы "інсайдар"
ва ўстановах культуры

Ганна Драб.

Ірына Тур.

Калі няма эксклюзіўу

Наш "інсайдар" у Лідзе — Аляксей САЎЦІН

з удзелам мясцовых калектываў прыцягваюць увагу публікі гадоў ад сарака пяці...

Зверху відаць усё...

Яшчэ адну "змычку" грамадскага харчавання (таксама з продажам алкагольнай прадукцыі) з культуры мы назіралі ў Цэнтры рамёстваў і традыцыйнай культуры. На другім паверсе яго месціцца ўстанова, якая карыстаецца папулярнасцю не толькі ў наведвальнікаў самога Цэнтры. Прычым столі паміж двума "храмамі" (культурным і спажывецкім), лічы, няма. І грамадзяне, якія засядаюць наверх за столікамі па перыметры (у тым ліку тыя, хто пакутуе і на спецыфічнага кшталту смагу), могуць з вышыні сачыць за культурным працэсам. Дырэктар ЦРІТК Алена Шчэліна верыць у тое, што выхаванне не дазволіць аднойчы каму-небудзь з падгулялай кампаніі выпадкова выпусціць незатрушаны акурак на які-небудзь лёгкі на загараанне экспанат.

— **У арэнду здаецца плошчы?** — праявіў я спачуванне, выказаўшы разуменне бягучага моманту.

— Ды не, — адказала Алена Валлянцінаўна. — Так склалася: тое не нашы памяшканні... Ну а працуем з 2010 года. Чаму пад адным дахам мы сабралі рамеснікаў і спецыялістаў па традыцыйнай культуры? Таму што, пераканана, адно без

Дзіцячы куток у Палацы культуры.

У класе Цэнтры рамёстваў і традыцыйнай культуры.

Прагра-праект "Хрушчовак 60-х" у Гісторыка-мастацкім музеі.

ФОТОФАКТ

Сем сем'яў

У мінулую пятніцу на сцэне Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра адбыўся фінал II Рэспубліканскага конкурсу "Сям'я года-2014". Удзел у ім прынялі сем сем'яў (па адной ад кожнай вобласці і Мінска). Лідарам вызначылі радзінку Ніканчукоў з горада Наваполацка.

Фота Аліны САЎЧАНКА

У перыяд з 1 па 31 кастрычніка ў рэспубліцы праходзіць прафілактычная акцыя па папярэджанні пажараў і гібелі людзей ад іх у жыллёвым фондзе ў асенне-зімовы пажаранебяспечны перыяд.

Прадстаўнікі райаддзелаў па надзвычайных сітуацыях правяраюць супрацьпажарны стан дамоў і кватэр, праводзяць для насельніцтва ўрокі "па абыходжанні з агнём", распаўсюджваючы ўлёткі-памяткі па пажарнай бяспецы. Як паказвае аналіз, прычынай гібелі людзей ад пажараў у жыллёвым фондзе з'яўляецца няведанне альбо ігнараванне грамадзянамі мер бяспекі (да 70% пажараў штогод).

Парушаючы правілы паводзін у побыце, людзі не разлічваюць, што іхнія дзеянні могуць прывесці да сур'ёзных наступстваў. Пакідаючы без нагляду дзяцей, дарослых ведаючы, што гэта небяспечна, але ўпэўнены, што з іх дзіцем нічога не здарыцца. Эксплуатуючы няспраўнае п'янонае ацяпленне, электраабсталяванне, часцяком не думаюць пра тое, што гэта можа прывесці да трагічных наступстваў.

Акцыя і аналіз

Бяспека жыцця

Так, раніцай сталічным ратавальнікам паступіла паведамленне аб пажары па вуліцы Бялінскага. Праз пяць хвілін работнікі МНС прыбылі да месца выкліку. Пакой на чацвёртым паверсе гарэў адкрытым полымем. Гаспадыня — 36-гадовая жанчына — пакінула пакой да прыбыцця падраздзяленняў МНС. У выніку пажару пашкоджана маёмасць, закураны калідор паверха. Работнікі МНС выратавалі з іншых пакояў 11 чалавек, эвакуіравалі 20, у тым ліку 5 дзяцей. Прычына таго, што адбылося, — кароткае замыканне электраправодкі. У пакоі адначасова выкарыстоўвалася вялікая колькасць электрапрыбораў, у тым ліку быў пакінуты ўключаным абагрэвальнік.

Яшчэ адзін такі пажар здарыўся ў жыллым доме па вуліцы Няжданавай у Мінску. Па словах гаспадыні, яна прагнулася ад брэху сабакі, а потым адчула пах дыму. Калі ўвайшла на кухню, убачыла падпаленае памяшканне. Жанчына пакінула дом і выклікала работнікаў МНС. Як высветлілася, гас-

падыня забылася выключыць гірляндку, якую павесіла на акно. Кароткае замыканне і стала прычынай пажару.

Парушэнне правіл пажарнай бяспекі пры эксплуатацыі п'янонага ацяплення — прычына ўзнікнення пажараў. Абвастраецца гэтая праблема ў асенне-зімовы пажаранебяспечны перыяд. Асноўныя прычыны, па якіх узнікаюць так званыя печкавыя пажары, — гэта адсутнасць перадтопачнага ліста, незаціненая топка печы, перагарт апошняй, расколіны ў коміне, складаванне ля печкі гаручых матэрыялаў...

Пры гэтым дзейснай мерай папярэджання гібелі людзей ад пажараў з'яўляецца абсталяванне домаўладанняў і кватэр аўтаномнымі пажарнымі апавяшчальнікамі. За сем месяцаў бягучага года дзякуючы таму, што спрацавалі АПА, ад пажараў выратавана 57 чалавек, у тым ліку 17 дзяцей. З пачатку 2002-га — 1 807 чалавек.

Татцяна БЫЧАНОК, спецыяліст групы прапаганды і навучання Савецкага РАНС г. Мінска

Алена Шчэпіна.

Праблема музея — стыйкіны гандаль.

— і калі ён ёсць

— Ваш зямляк Іван Кірчук нядаўна распавёў "К", як ён праводзіў народныя святы для трох тысяч чалавек, якія заканчваліся "традыцыйнай беларускай стравай — шашлыком". Распавядаў, праўда, ужо не з болям, а з заставялым сумам...

— Абсалютна падзяляю з ім гэты ўсё ж такі боль. На сваёй гаспадарцы мы ладзім такія мерапрыемствы максімум для чалавек пяцідзсяці. Барані божа гнацца за масавасцю ў такім тонкім пытанні, як спрадвечныя святы і абрады! Нам бы да гэтых пяцідзсяці данесці нешта глыбокае, існае, прасякнутае гісторыяй, сапраўднасцю, цеплынёй...

Не ведаю, ці паўсотні, але лепшыя людзі горада ў Цэнтры на народных святах з'яўляюцца рэгулярна. І самі ўліваюцца ў іх, здымаючы пінжакі з гальштукімі, скідаючы тупфлі на высокіх абцасах. І водзяць яны карагоды, і спяваюць песні...

Да праславаўтай аптымізацыі Алена Валянцінаўна ставіцца спакойна ды падтрымлівае такое пачынанне, калі на якой-небудзь тэрыторыі замест некалькіх нерэнтабельных устаноў культуры ствараецца адзін вялікі Цэнтр культуры і рамёстваў. Але пры гэтым мінімум адзін раз на тыдзень з таго Цэнтры павінны адпраўляцца творчыя экспедыцыі туды, дзе і былі ліквідаваны, напрыклад, клубы, — гэтакія выезды з канцэртамі, выстаўкамі, ўрокамі майстэрства, з арганізацыяй "агляду" мясцовых умельцаў і талентаў ды пошукам апошніх. Гэта значыць, калі на змену клубам прыходзяць віртуальныя філіялы цэнтры, але з рэальным напайненнем.

Што да рамёстваў, то праблемы ў раёне ўсё тая ж: недахоп майстроў (дапусцім, у Лідзе — усяго трое ганчароў), адсутнасць ініцыятыўных людзей. Не дзіва, так?..

Каментарый Аляксея Саўціна:

— Шчыра скажу, да сённяшняга дня я ў Цэнтры не быў. Не сустракаў у горадзе і яго рэкламу. У вочы яго будынак з вуліцы не кідаецца. Магчыма, і іншыя людзі, праходзячы міма, не завастраюць сваю ўвагу на ім. А паглядзець ёсць на што, мне спадабалася: цікава, пазнаваўча, прыгожа. Варта элементарна заняцца яго прасоўваннем...

Інтэрактыў з піетэтам

Гісторыка-мастацкі музей "прасоўвае" рынак: ён раскінуўся метраў за дваццаць ад установы. Дакладней, папулярныя яго бабулі, якім чамусьці не знайшлося прылаўкаў на "таўкучцы", і яны арганізавалі свае бойкія шэрагі з зелянінай, садавіной, гароднінай на асфальце ўпрытык да ўстановы культуры. Глядзіш, пакупнік чаго-небудзь для салаты купіць ды кіне позірк і на будынак, які ўзвышаецца побач. Балзе расцяжка над ім заклікае наведаць выстаўку...

— Гэтыя бабулі мне ноччу сняцца, — усміхаецца Ганна Драб. — Калі нас наведваюць высокія госці, я літаральна маю бабуль: "Калі ласка, на пяць хвілін згарніце свой гандаль!" На жаль, тая плячоўка, на якой яны гандлююць, музею не належыць, і зрабіць з імі мы нічога не можам. Я неаднаразова звярталася ў самыя розныя інстанцыі, але пытанне і сёння яшчэ не вырашана...

Да праблемных момантаў дырэктар адносіць і невысокую заробковую плату сваіх супрацоўнікаў, і тое, што састарэлы штатны расклад не дазваляе ўзяць на бюджэтнай аснове неабходных работнікаў.

— На музейным рынку сёння з наведвальнікамі бяда, — прызнаецца Ганна Мікалаеўна. — А нас яна абышла бокам. І ў тым заслуга калектыву. Шмат займаемца рэкламай. Сёлета мы выканалі план

на 700 мільёнаў рублёў. За дзевяць месяцаў у музеі пабывала каля ста тысяч чалавек. Што іх прыцягвае? Тое, што і выстаўкі (у тым ліку — камерцыйныя) тут цікавыя, і змяняюцца яны часта, і праводзяцца нестандартна, як і экскурсіі па пастаянных экспазіцыях. Напрыклад, выстаўка мясцовага мастака праходзіць з запрошанымі музыкантамі, наведвальнікам прапануюцца сокі і безалкагольныя напоі. Праект "Поры года" пачынаецца з адзела "Прырода", затым — наведванне парку, шпацыр па Лідзе і вяртанне ў музей. І ўсё гэта суправаджаецца нейкім гульнявым інтэрактывам. Або выстаўка "Чароўны куфар", калі ў маленькім пакоі збіраюцца пажылыя людзі, якія плятуць, вяжуць, частуюцца гарбатай, размаўляюць... Ёсць выстаўка "Хрушчоўка 60-х" — пакой, дзе сабраны артэфакты і таго часу, і даваеннага: ложка, шафа, стол, халадзільнік, калыска, насценныя кілімчыкі, дзіцячыя цацкі... (У час экскурсіі па музеі нас завялі і ў гэты пакой, дзе стаяў спецыфічны пах, уласцівы рэчам той эпохі. — **А.К.**)

Да згаданага вышэй інтэрактыву ў ГММ ставяцца з адпаведным піетэтам, калі галоўным з'яўляецца экспанат. Гэта можа быць сухарык і гарбата з алюмініевага кубка, што нагадваюць пра Другую сусветную, якімі тут частуюць усіх ахвотных, ці іншыя прыдумкі музейшчыкаў. Скажам, святкаванне дзён нараджэння. Іх тут адзначаюць і асобы, што пражылі большую частку свайго веку ў савецкай эпосе (гасцям імянініка з дапамогай мультымедыя распавядаюць пра яго доўгі жыццёвы шлях), і цяперашнія бізнесмены (праграма можа ўключаць і невялікі канцэрт). У падзяку "нованароджання" (і не толькі) часам перадаюць музею сёе-тое, звязанае з гісторыяй Лідчыны. Так, гатовы прадаць музею частку свайго збіральніцтва (яна выстаў-

лена там і цяпер) вядомы лідскі калекцыянер. Сорак тысяч у.а. ён просіць за старадаўня медныя чайнікі, самавары, прасы — тысячы прадметаў, якія прадстаўляюць побыт канца XIX — пачатку XX стагоддзя. Ганна Драб спадзяецца, што грошы такія дзяржава выдзеліць, інакш калекцыю могуць набыць расіяне.

Каментарый Аляксея Саўціна:

— У музеі працуюць людзі, якія аддаюць сябе працы, шукаюць новыя формы, ідуць у нагу з часам. Але я сплусіў бы, каб сказаў, што ў горадзе рэклама музея сустракаецца на кожным ступе. Па тэлевізары яе круцяць, але натрапіць на яе дзе-небудзь яшчэ — цяжка. Не ўпэўнены, што пра найцікавую выстаўку, звязаную з Японіяй, якая праходзіць тут цяпер, ведае багата людзей. Зрэшты, мяркуючы па паказчыках, што нам паведамілі, і наяўнай рэкламы цалкам дастаткова, каб перавыконваць план...

Homo television

Што мяне адрознівае насцярожыла ў Лідзе — гэта спіс тэлеканалаў, якія былі даступныя ў маім гасцінічным нумары: мясцовы ("Блізкія і сярбы вінуюць Івана Іванавіча

з днём нараджэння, і для юбіляра гучыць песня ў выкананні народнага ансамбля...") і цэлы набор расійскіх. Ніводнага беларускага (акрамя таго самага лідскага)! Якім жа мацёрым звышчалавекам вырасце індывід, выхаваны на крымінальных серыялах, навінах, палітычных і эканамічных дыскусіях, рэаліці-шоу "Дом-2", матчы "Лакматэ" — "Мардовія" і замежных фільмах катэгорыі "В"...

А ўласна культурнае жыццё горада па сваіх утылітарных паказчыках нагадвае становішча ў іншых населеных пунктах краіны, дзе мне давялося пабываць. Заробак работнікаў устаноў культуры пакідае жадаць лепшага, майстроў-рамеснікаў хутка днём з агнём не адшукаеш, маладыя спецыялісты сумленна і па магчымасці безыніцыятыўна адпрацоўваюць размеркаванне, грамадскае харчаванне (з продажам алкаголю) спадарожнічае свету культуры... А прыгледзішы больш пільна: энтузіясты шукаюць сабе "хобі" ў выглядзе дадатковага заробку, традыцыйным рамёствам памерці не даюць, працоўныя калектывы ў асноўным маладыя, у лёгкія на загаранне экспанаты ніхто нічога не кідае. І сапраўды, пакрысе ўсё развіваецца... **К**

ФОТОФАКТ

У народных строях

"Народны касцюм на сцэне, у школе і музеі" — пад такой назвай у Смаленску 24 — 25 кастрычніка прайшла V Усерасійская навукова-практычная канферэнцыя, дзе, апроч творчых дэлегацый з Расіі ды Францыі, прынялі ўдзел прадстаўнікі Віцебскай і Магілёўскай абласцей нашай краіны. З дакладамі выступілі, сярод іншых, дырэктар Лепельскага цэнтры рамёстваў, кіраўнік Заслужанага аматарскага калектыву "Скарбонка" Алена Барадзеіка, член Беларускага саюза майстроў народнай творчасці, дырэктар Гарадоцкага дома рамёстваў і фальклору Васіль Сіманковіч, яго калега па Саюзе Ніна Бабровіч і намеснік дэкана мастацка-графічнага факультэта Віцебскага дзяржуніверсітэта імя Пятра Машэрава Галіна Бабровіч. Незвычайным было тое, што народны касцюм стаў і тым адзеннем, у якім прыйшла на адкрыццё канферэнцыі большасць удзельнікаў.

Андрэй СТРУНЧАНКА, вядучы метадыст Віцебскага абласнога метацэнтры народнай творчасці На здымку: прадстаўнікі Віцебшчыны Кацярына Лабука, Марыя Максімовіч і Васіль Сіманковіч.

На людным месцы

Прайшло раённае свята "Паклон роднай зямлі", прысвечанае 580-годдзю вёскі Хажова, што цяпер — аграгарадок. Арганізавала яго Цэнтралізаваная клубная сістэма Маладзечанскага раёна.

МАЛАДЗЕЧАНШЧЫНА

Хажоўляне сустракалі сваіх гасцей хлебам-салю, песнямі і прывітальнымі словамі. У гонар гэтай даты адкрылі мемарыяльную дошку.

Кожная вуліца падрыхтавала сваю тэатралізаваную прэзентацыю, каб пазнаёміць з традыцыямі і адметным каларытам Хажова. Чым толькі ні здзіўлялі мясцовыя жыхары: спявалі песні, чыталі вершы, паказвалі інсцэніроўкі, танцавалі, гасцінна запрашалі да сталаў з частунак ды віталі гасцей салютам...

На плошчу, дзе сабраліся ўсе жыхары вёскі і госці свята, на імправізаванай карэце выехалі Пан з Паненкай і зачыталі прывілей ад 1434

Самалёты

над Хажовам

года аб падараванні Жыгімонтам, Каралём Польскім, Вялікім Князем Літоўскім, Прускім, Жамойцкім, Мазавецкім, сяла Хажова Судзімонтавічу. Гэты прывілей з'яўляецца доказам шматгадовай гісторыі Хажоўскай зямлі, жыхары якой здаўна славіліся дабрывёй і працавітасцю. Фальклорны ансамбль "Хажоўлянка" выканаў прывітальную гімнічную песню, у фінале якой у небе з'явіліся самалёты з расцяжкамі "Са святам, Хажова!". Гэтае віншаванне падрыхтавала Рэспубліканскае таварыства ўладальнікаў паветраных суднаў і аматары авіяцый ўзлётна-пасаданай паласы "Мойсічы".

Хажоўляне віншавалі і ўзнагароджвалі сваіх землякоў: старэйшую жыхарку Яніну Сысун, сям'ю Уладзіміра Свістунова і Соф'і Вараб'ёвай, якія ўжо 55 гадоў жывуць разам, самую маладую сям'ю — Ігара і Людмілы Цэнцавіцкіх, дзве шматдзетныя сям'і Ткачэнкаў, ветэрана Вялікай Айчыннай вайны Івана Корсікава. Для самай маладой сям'і, якая нядаўна зарэгістравала шлюб і засталася жыць у аграгарадку, вака-

льны ансамбль "Асалода" Раёўскага сельскага дома культуры правёў абрад "Вароты жадання". Гэта старадаўня беларускі абрад, які сімвалізуе доўгае і шчаслівае жыццё. Маладыя і госці свята дружна танцавалі вясельную тапатуху. Усе стараліся, бо нездарма ж кажуць: чым веселей станцуеш, тым лепш будучы маладыя жыць разам.

Па словах рэжысёра і вядучай Маргарыты Шытыка, атмасфера была прасякнута добразычлівасцю і цеплынёй. Нават сама прырода святкавала разам з хажоўлянамі, радавала яркім сонейкам і дарыла ўсім сваю цеплыню...

Фіналам жа дзеі сталі канцэртная праграма з удзелам калектываў аматарскай творчасці Маладзечанскага раёна і гульніва-забавульная праграма "Уладар сяла" з рэтра-вечарам.

Алена ЯКІМОВІЧ,
вядучы рэдактар
Цэнтралізаванай клубнай
сістэмы Маладзечанскага раёна
На здымках: пад час імпрэзы
ў Хажове.

Тактыка культурнага развіцця

Маркетинг і больш уежнае

Раённы дом рамёстваў у Чэрыкаве — бадай, адзін з самых малявых на Магілёўшчыне. Працаваць пачаў з 1 красавіка 2010 года ў будынку былой паліклінікі. Працэс станаўлення ўстановы быў няпростым. Па словах яе кіраўніка Святланы Дзергачовай, для таго, каб РДР стаў адпавядаць мэтам ды задачам абласной праграмы па захаванні і развіцці традыцыйнай спадчыны, давлялося правесці немалую падрыхтоўчу працу.

Яўген РАГІН

Самым галоўным аказалася знайсці майстроў. Паколькі раён — багаты на таленты, дык з часам і штат быў укамплектаваны. Метадыст-майстар Вікторыя Малыга ўзначаліла гурток "Фантазёры". Тут дзеці асвойваюць тэхналогію ручнога ткацтва паясоў. Пашанцавала, што адна з жыхарак вёскі Мірагошч перадала Дому рамёстваў ткацкі станок, захаваны ў добрым стане. Цяпер ва ўстанове школьнікі навучаюцца таксама роспісу па дрэве, саломка-і бісер-рапляцэнню.

Не менш важнай задачай стала і выкананне плана па рэалізацыі прадукцыі РДР. Ужо на пачатку 2011 года ў памяшканні колішняга ЗАГСа быў створаны салон-крама "Дэкор". Дырэктар РДР Святлана Дзергачова распавядае, як супрацоўнікі заняліся рэкламай сваёй дзейнасці: на шматлікіх кірмашах, на сайце аддзела, пры дапамозе асабістых кантактаў. Такі маркетинг пачынае спрацоўваць: нядаўна прыватнік з Гомеля замовіў у чэрыкаўскіх майстроў буйную партыю сувенірных лялек.

З гэтай нагоды хацелася б прапанаваць супрацоўнікам РДР рэспублікі падзяліцца сваімі маркетингавымі "сакрэтамі" па рэалізацыі ўласнай прадукцыі і выкананні плана пазабюджэтай дзейнасці. Чакаем лістоў!

Чакаем іх яшчэ і з той прычыны, што дырэктар Чэрыкаўскага РДР Святлана Дзергачова прызнаецца са шкадаваннем, што гандлёва-маркетынгавыя веды яе калегі могуць набыць толькі на курсах Інстытута культуры Беларусі. Сама яна павышала тут кваліфікацыю толькі раз, у мінулым маі. А хацелася б часцей. У Магілёве — вучоба пастаянная. Але скіравана яна найперш на авалоданне ўдасканаленне таго або іншага традыцыйнага рамяства. Пазабюджэтная дзейнасць, на жаль, у лік такіх рамёстваў пакуль не ўвайшла. А дарэмна: сённяшнія работнікі культуры павінны не толькі творчасцю радаваць, але і паспяховымі рыначнымі здабыткамі. А вось ведаў, абагульненых і практыкаарыентаваных, не стае пакуль хранічна.

І яшчэ адна важная акалічнасць. Абласны конкурс на Магілёўшчыне ёсць. Дарэчы, у 2011-м яго выйграў менавіта Чэрыкаўскі дом рамёстваў (на другім годзе існавання!). І не толькі за вынікі пазабюджэтка, але і за вялікую колькасць гурткоў... Так, лепшым у вобласці можна стаць. А ў рэспубліцы? Зусім нядаўна Інстытут культуры ладзіў агульнабеларускае спортыўна-аграгарадоцкіх клубных устаноў ды вызначаў яго пераможцаў. На сёння няма і гэтага. Некалькі гадоў таму кіраўнік аўтаклуба з Ушачаў, знаны гарманіст ды майстар па вырабе валёнкаў, прапаноўваў праз "К" наладзіць у краіне не толькі агульную вучобу аўтаклубаўцаў, але і адпаведны прафесійны конкурс. Нядаўна я патэлефанаваў гэтаму спецыялісту, з жалем даведаўшыся, што памяняў ён пасаду. Выжывае, напэўна за кошт сваіх валёнак...

Да месца сказаць, што за грашовую прэмію ад перамогі ў абласным конкурсе Святлана Уладзіміраўна набыла бондарскі рыштунак. Знайшоўся і майстар адпаведны, а значыць, узнік і дадатковы гурток. Але з часам спецыяліст, адчуўшы запатрабаванасць, памяняў выхаванне дзяцей на больш уежную рыначную самастойнасць. Дзергачова зноў шукае рамесніка. Балюча, калі не толькі спецыялісты знікаюць, але і слухныя ідэі...

Іскрынкі з гасцявой кнігі прыватнага вясковага музея

20 сакавіка 1979 года ў вёсцы Цінкаўцы, што пад Бігосавам у Верхнядзвінскім раёне, ад Канстанціна, сына Параскі, была набыта хата пад саламянай страхой. Дзякуючы добрым людзям, а найперш даўняму сябру Фёдару Кудзянаву, запусцелая хатка пераўвасобілася ў музейную сядзібу. Так гэты прыбераг Дзвіны стаў для мяне прыстанкам для спаўнення творчай працы — даследавання Асвейскай трагедыі. І ў выніку пошукаў з'явіліся выданні дакументальнай прозы "Пасля вогненнага вёсак...", "Браніслава", "Асвейская трагедыя". А музей у гонар былой гаспадыні, народжанай на Дзвіншчыне, стаў называцца "Хата бабкі Параскі". З пазнейшай дабаўкай, што ён знаходзіцца на шляху з грэкаў у варагі. Пра Музей радзімазнаўства "К" турбавалася летась. А старэйшы за яго — 35-гадовы — музей знаходзіцца праз Дзвіну наўпроць Лявонпала.

"Помнікі працы". I...

Для этнакалекцыі збіраліся "помнікі працы", для літаратурнай — кнігоўна з дарчымі надпісамі пісьменнікаў... Разлічвалася, што сядзіба паслужыць краязнаўчым асяродкам для спазнання Прыдзвіння. У Гасцявой кнізе сталі спаўняцца ўражанні-звончэнні наведнікаў. Некаторыя запісы пастараюся ўзнавіць.

"Дарагая бабка Параска! Сёння ў мяне сустрэча ў тваёй хаце. Я хачу, каб табе зямля была пухам. Твая ўнучка Галіна Цяста. 15.VI.1982 г."

Наўпроць Цінкаўцаў, за Дзвіной, — мястэчка Лявонпаль, дзе ў тыя часы абнаўлялі былую графскую рэзідэнцыю Лапацінскіх студэнты Мінскага інстытута культуры. "Роспіс на шчырасць" пакінуў 18.06.1982 г. выкладчык установы Рычард Саматыйа. Недзе ў 1980-х тут звязваў у вузел навуковыя ніці з розных кантынентаў, каб аздобіць ім грэка-варажскі шлях, Адам Мальдзіс. Гародчык бабкі Параскі доўга памятаў яго праполку. А паэту Дзмітру Чэрэднічэнку з Кіева пашчасціла прыбыць на Дзвіну 16 жніўня 1985 года. У маім перакладзе з украінскай радкі гуцаць так:

Дзякую брату за хлеб і за хату і за тую Дзвіну, у якой я пабачыў Беларускае нябёс сінізну. Я й Слову падзяку нясу: адчуў яго сілу, красу...

Музейная дзейнасць Сяргея Панізініка — цудоўны прыклад дзяржаўна-прыватнага партнёрства. Паміж вядомым паэтам і ўладамі Верхнядзвіншчыны зарадзілася яно аж у 1979 годзе. З таго часу гэтыя стасункі пастаянна ўдасканальваюцца на карысць аматараў даўніны. Сённяшняя публікацыя — крыху нечаканая па змесце. Ацэнку музейнай справе неабявавага ды неўтаймоўнага ў творчай самарэалізацыі творцы даюць шматлікія наведвальнікі яго "асабістага" музея.

Там, дзе грэкі ішлі ў варагі...

І калі Дзмітро заахвоціўся аглядаць порт-сідзібу з боку грэкаў, то рыжскі мастак Вячка Целеш — з боку варагаў. Ён толькі скончыў "беларускую кругасветку": наведаў Дзісну, Лепель, Полацк, Віцебск, Оршу, Мінск... 12 ліпеня 1986 года ўзнёслы запіс ён завяршыў радкамі: "Няхай "Хатка" стане сапраўдным агенчыкам для Прыдзвіння і нясе людзям любоў да роднага краю, роднай Беларусі, да гісторыі, культуры, мовы".

З 15 да 30 мая 1988-га па Дзвіне-Даўгаве ад вытока да вусця праходзіла экзэспедыцыя. Удзельнікі яе — пісьменнікі, вучоныя з Латвіі, Беларусі, Расіі. "Тры народы" памясціла хата бабкі Параскі. Сярод начлежнікаў — Эгілс Зырныс, Юрыс Кунас, Артурс Сніпс, Айя Лацэ, Васіль Якавенка, Іосіф

Сяргей ПАНІЗНИК,

паэт, стваральнік музея "Хатка бабкі Параскі. На шляху з грэкаў у варагі"

Васілеўскі, Вячаслаў Вараб'ёў, Віктар Плужнікаў... Падрабязнасці — у публікацыі Айі Лацэ "З грэкаў у варагі" ў кнізе "Крывіцкія руны".

Віцэватыя віці

Развітацца з 1980-мі дапаможа гасцявая кніга, дзе пакінуў запіс львоўскі паэт Уладзімір Лучук. Маіх даўніх сяброў Уладзіміра і яго жонку Асану Сенатовіч я спачатку азнаёміў з Лявонпалем (Лапацінскія і на Валыні жылі), а потым мая сям'я частавала іх у Цінкаўцах. Уладзімір Лучук склаў "Вітальную віцію". Вось фрагмент з яе ў маім перакладзе:

Шчасліва вяла нас доля
З лявонпальскага прыволля.
У хаце бабулькі Параскі
Пазналі мы промнікі ласкі.
Штовечара шчыра суседзі
Гасціліся ў нас на бяседае...

А што пакінулі нам 1990-я? Антон Бубала — мой саўтар па тэме Асвейскай трагедыі. Але ў вершах, прысвечаных цінкаўскаму музею, ён — гумарыст:

Гляджу на маціцу я закапцелую,
Патыліцу скрабу я успацелую,
Бо полымя ў каміне аж гудзе...
А за сталом бяседайка ідзе!

"У Цінкаўцах гуляюць менчукі!" — асцярожнічае "тутэйшы" Антон. І не дарма. "Ітую памятку я пішу 18 лютага 1993 года ў 18.00. Хацелася б, каб у гэтай хаце пі-

саліся класічныя творы як паэзіі, так, прабачце, і класічная музыка кампазітара Чыркуна А.М.". І ў школьных класах выконваліся нашы з Алегам Чыркуном песні "Ад Полацка да Турава", "Пад зоркай", "Карагод". І яшчэ адзін госьць, саўтар той кнігі — паэт, журналіст Алесь Касцень. З ім я служыў у 120-й дывізіі ва Уруччы:

Па Мядзелцы маёй,
далей па Бірвіце
Чаўны з-пад нарачанскіх
снасу вырвуцца
На хвалі хуткаплыннае Дзісны,
І далей да Заходняе Дзвіны.
Тут я да берагу
прыстану правага,
Гаспадара вітаючы рухавага
У хаце, дзе Параска векавала
І, лёзнаю, святло
нам даравала...

Т Э К С Т

Лёзным быў і аўтар "Зруба", "Каменьчыкаў у кірзавым боце" — сам Алесь...

1993 год аказаўся багатым на прызнанні. Вось радкі Уладзіміра Якаўлева, тагачаснага намесніка старшыні Верхнядзвінскага райвыканкама ад 3 ліпеня (перапісваю без перакладу!): "Вялікі дзякуй, што Вы ёсць. Пспехаў Вам, паважаны Сяргей Сцяпанавіч!". Пазней Уладзімір Яфімавіч папісаў характарыстыку з такімі словамі: "С.С. Панізінік доўгія гады аддана служыць Віцебшчыне, Прыдзвінню, Верхнядзвіншчыне. У вёсцы Цінкаўцы Бігосаўскага сельсавета знаходзіцца яго "Хата бабкі Параскі", або Літаратурная сядзіба "На шляху з грэкаў у варагі", якая з'яўляецца сапраўдным музеем помнікаў сялянскай працы мінулых часоў... Ён аддана і бескарысна служыць культуры нашага раёна". Гэта словы дырэктара Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Верхнядзвіншчыны Валянціна Крук, якая паспрыяла дзейнасці музея, магла ведаць падрабязнасці творчых высілкаў.

А вось што "з налёту, з павароту" зафіксаваў літаратуразнаўца, перакладчык Лявон Баршчэўскі: ...Усё — спадвечнае, як свет, Усё — як песня матчына. Усё грунтоўна і як след Слядком вякоў пазначана!

9 жніўня 1993-га і Навум Гальпяровіч далучыў свае клічнікі:

Не! Нашай мовы дух не знікне
І ўжо не счэзне спакваля,
Калі ў нас ёсць Сяргей Панізінік
І ёсць прыдзвінская зямля!

Празаічнымі радкамі "засвяціўся" у Гасцявой кнізе Пятро Васючэнка. У чэрвені 1996-га мы ў Полацку згадвалі Янку Купалу. Пойтым на станцыі "Баравуха", дзе служыў Іван Дамінікавіч у 1916 годзе, адкрывалі мемарыяльную дошку. Ушанаваўшы яго, адправіліся ўніз па цяжэнні Дзвіны. Я запрасіў калег — супрацоўнікаў Літаратурнага музея Янкі Купалы Антаніну Хатэнку, Фаіну Ваданосаву — наведальнікі Цінкаўцы. Далучыліся Мікалай Ільніцкі, Галіна Ладзісава, Алесь Аркуш. "Некаторыя экспанаты музея, без перабольшання, бяспэжныя", — так аформіла агульнае меркаванне Валянціна Кудлацкая ў віцебскай газеце "Народнае слова"...

Ад сустрэч застаўся надпіс Генадзя Бураўкіна на ягонай кнізе "Конь незацугляны": "Слаўнаму і любімаму Сяргею Панізініку — у хаце бабкі Параскі. З нізкім паклонам — Генадзь Бураўкін. 10.VI.1998 г.". На Шлях з грэкаў у варагі трапілі кнігі з надпісамі ад Алесь Пільмянкова, Пятра Ламана, Адама Мальдзіса, Людмілы Хмяльніцкай, Ірыны Жарнасек, Франца Сіўко... Уладзімір Скарынін на зборніку "Лосвіда" пакінуў радкі:

Тым, хто вандруе
"з грэкаў у варагі",
Няўрымслівасці зычу і адвагі.

Набыццё і захаванне

Час чытае новыя старонкі жыцця. А я — старонкі Гасцявой кнігі: "Мы, вучні і настаўнікі Балінскай пачатковай школы, 26 верасня 1998 года пабылі ў Хатцы бабкі Параскі. Вельмі ўражаны..." І ніжэй — 18 подпісаў тых, хто пабачыў тут "шмат цікавага". У той жа дзень пакінула свой запіс і госьця з далёкай Масквы — дачка народжаная ў Сібіры Сяргея Сартакова. Маці рускага пісьменніка нарадзілася каля Сар'і і пасля сталыпінскага перасялення захавала айчынную памяць. Ці не таму Сартакоў пры сустрэчы з Максімам Танкам хваліўся, што ён "напалову беларус". Вось чаму паслаў сваю дачку пазнаёміцца з радаводнымі вытокамі. А ў Цінкаўцах Таццяна Сяргеёўна пакінула запіс пра тое, як яе ўразіў чароўны, непаўторны, незабыўны музей — "Хата бабкі Параскі". Апошнія радкі звіняць так: "Іменна здесь я почувствовала душу народа белорусского. О возрождении национальной культуры сейчас говорят и говорят многие. Вы — делаете!"

План работы літаратурна-этнаграфічнага музея на 1999 год быў багаты. Паспрабую "праясніць" некаторыя старонкі. 18 красавіка ў Бігосаўскім доме культуры прайшоў літаратурны вечар, прысвечаны 20-годдзю заснавання музея. У гэты ж дзень мяне парадавалі наведвальнікі з Расіцы.

20 красавіка пакінула аўтографу "моладзь з Бігосава". А 21-га — палачане: старшыня Полацкага гістарычнага клуба "Вытокі" Міхась Баўтовіч, магнах манастыра Святых Барыса і Глеба — брат Юрась Камлыга. Выказаў я падзяку і палачанам, і былому вязню Саласпільскага канцлагера Вячаславу Марозу з в. Марозы, які прысылаў мне з Латвіі, дзе застаўся жыць, свае горкія ўспаміны...

Працяг артыкула чытайце ў наступных нумарах "К".

Дэпартамент культуры расійскай сталіцы, заклапочаны сітуацыяй з паніжэннем цікавасці да гарадскіх бібліятэк, у 2012 годзе распачаў эксперымент, дзе было задзейнічана дванаццаць устаноў, дзве з якіх ужо працуюць у абноўленым варыянце. Старым бібліятэкам у спальных раёнах далі другое жыццё, зрабіўшы там капрамонт і ліквідаваўшы звыклыя правілы. Так, сёння бібліятэка “Проспект” на Ленінскім проспекце і Бібліятэка імя Дастаеўскага на Чыстапрудным бульвары — гэта мадэрнізаваныя, непазнавальна сучасныя ды прывабныя кніжніцы з новай канцэпцыяй, падобныя да маладзёжных кластару: з новай футурыстычнай мэбляй, шкляннімі паліцамі і мяккімі пуфамі. Установы змянілі яшчэ і час працы: да 22-й гадзіны.

Наколькі такія праекты жыццяздольныя, ніхто яшчэ не ведае. Адно толькі зразумела адразу: заўсёды трэба спрабаваць, шукаць, бо не памыляецца толькі той, хто нічога не робіць. Так званая “цішыня ў бібліятэцы” — гэта састарэлая інфармацыя. Дый нахонт кава-машыны і аўтамата з печывам нічога супраць не маю. А можна і невялікую залу на тры-чатыры столікі адкрыць, дзе можна выпіць кавы ці соку, з’есці пірожнае. Па-першае, гэта вельмі зручна, па-другое, душэўна і цёпла. Цікава было б і паэксперыментаваць на тэму назваў: “Кава па рэцэпце графа Талстога”, пірожныя “Канёк-гарбунок” ці “Вішнёвы сад”...

Канешне ж, для ажыццяўлення ўсіх гэтых ідэй патрэбны спрыяльныя эканамічныя ўмовы, адсутнасць перашкод, воля кіраўнікоў. Нашы ж бібліятэкі нічым не адрозніваюцца ад маскоўскіх: працэсы адбываюцца адны і тыя ж. Асноўная праблема — гэта зніжэнне колькасці тых, хто чытае, і тут трэба клапаціцца не толькі бібліятэкам, а грамадству ў цэлым. Бібліятэкары збольшага — людзі

Ведаю, што ў многіх бібліятэкараў інфармацыя пра жыццё калег з Еўропы ці іх наведванні выклікае засмучэнне, таму што даводзіцца вяртацца да нашых рэалій.

Безумоўна, можна толькі вітаць бібліятэчныя змены ў культурным жыцці сталіцы Расіі. Вядома, што Масква — гэта “дзяржава ў дзяржаве”, і развіццё бібліятэк сталіцы не сведчыць пра развіццё бібліятэк Расіі. Але ўся наша Беларусь з яе гарадамі ды мястэчкамі па колькасці насельніцтва — як адна Масква, і прагрэсіўны падыход ды ўвага ў адносінах да бібліятэк магчымы і ў нас, калі змяніць прыярытэты ў дзяржаўным фінансаванні хаця б на пэўны час. Падобны да маскоўскага эксперыменту ў культурным жыцці гарадоў Беларусі таксама неабходны, і пачынаць яго патрэбна было яшчэ ўчора.

На жаль, пытанне мадэрнізацыі гарадской публічнай бібліятэкі ў нас яшчэ грамадска-культурнага інстытута паўстае пакуль толькі тэарэтычна. Часта пад модным зараз словам “мадэрнізацыя” разуме-

ховішча са зразумелай навігацыяй па ім, свабодны доступ да стэлажоў з кнігамі, бясплатны выхад у Інтэрнэт, камп’ютарызаваныя рабочыя месцы з разеткамі ды асвятленнем, кандыцыянеры, прасторныя залы для прэзентацый і сустрэч, канцэртаў, пастановак і канферэнцый, пасяджэнняў клубуў і працы гурткоў, месцы для групавых заняткаў, гульнявыя пакоі для дзяцей з кнігамі ды інтэлектуальнымі гульнямі, куточки для знаходжання з кнігай “адзін на адзін”, чып-кантроль, каб не выносілі фонды і нават не спакушаліся, каманда актыўных ды крэатыўных бібліятэкараў, гардэроб, буфет, прыбіральні... Наўрад ці можна знайсці такі “набор” хаця б у адной публічнай бібліятэцы Беларусі.

Бібліятэкары сёння арыентуюцца на шлях забавляльна-відовішчнай дзейнасці, і толькі ўскосна — на далучэнне чалавека да чытання. Кніга ў такой бібліятэцы, падобнай на клуб, дзе можна піць каву, шыць ці вывучаць замежныя мовы, адыходзіць на другі план. Практыка работы бібліятэк Еўропы гаворыць

...Тэатра

Юлія СМІРНОВА, актрыса, выканаўца адной з роляў у фільме “Белыя Росы. Вяртанне”:

— У кожнага жыццё, разуменне культуры, пачынаецца з матулі. Гэты чалавек закладвае ў дзіця каштоўнасці, якасці, прыныцыпы, разуменне свету, адчуванне шчасця. Так, вялікую ролю адыгрываюць і іншыя — тата, бабулі і дзядулі, яшчэ нехта, — але тое, якімі мы станем, у асноўным залежыць ад маці.

З культурай, з тэатрам я пачала знаёмства ў дзяцінстве. Заўсёды надавала вялікае значэнне гэтай з’яве. У восьмым класе загіралася ў тэатральны гурток — і зразумела: акцёрства — мой лёс. Прыблізна так і атрымалася. Тэатр адкрыў для мяне ўсё тое, пра што ў адзіночку даведацца складана. Я толькі і пастявала, што закідваць вуды ў гэтую мастацкую прастору. Тэатр робіць людзей лепшымі, дысцыплінуе іх. Дзе, як не там, мужчыны пачынаюць сябе галантна паводзіць: прытрымліваць дзверы, прапускаць наперад даму, надаваць ёй паліто?.. Ну а пра асветніцкую ролю сцэны ўвогуле казаць не трэба.

А што ў нас? На жаль, шэраг беларускіх тэатральных гуру вельмі цяжка ўспрымае нават спробы нешта змяніць. Галасы пачынальнікаў у агульным хоры тэатральных дзеячаў недзе губляюцца. Я зараз актыўна падарожнічаю па розных краінах, і пад час прагляду адной нямецкай пастаноўкі зразумела, як мы спазняемся... Немцы зрабілі такое шоу, што я, не надта здольная на здзіўленні, сядзела з адкрытым ротам, бы дзіця!.. Я вельмі паважую сваіх старэйшых калег і люблю класічныя спектаклі, але была б не супраць больш інтэнсіўнага руху сучаснасці ў тэатральным мастацтве.

Культура, увогуле, — гэта тое, што нас атачае. Добра было б, каб аўтары і рэкламы, і білбордаў таксама задумваліся аб тым, што яны — частка культурнага асяроддзя, што іх работы — у нейкім сэнсе, адлюстраванне культурнага ўзроўню грамадства. А да гэтага ўзроўню, не я тое першая адкрыла, яшчэ ёсць пытанні...

Аліна САЎЧАНКА

Як змяняць гарадскія бібліятэкі?

Карыстацца такімі бібліятэкамі значна лягчэй, чым звычайнымі: запіс не патрабуецца, дзверы адкрыты для ўсіх. Для падстрахоўкі фіксуецца даныя толькі тых, хто хоча ўзяць кнігу дахаты ці папрацаваць з тэхнікай. Новыя маскоўскія праекты разлічаны і на тых, каму патрэбна пэўнае месца для распрацоўкі ўласных праграм, ідэй, канцэпцый. Прасторныя памяшканні і ліберальныя правілы дазваляюць збірацца там вялікімі групамі, абмяркоўваць пытанні, не пераходзячы на шэпт, праводзіць прэзентацыі ды сходы. У бліжэйшых планах — адкрыццё на базе ўстаноў кафэ, якія пакуль замяняюць аўтаматы з кавай і печывам. Што да ўласна кніжнага асартыменту, то ён якраз застаўся ранейшым: дзіцячая і дарослая літаратура, спецыялізаваныя выданні, слоўнікі ды даведнікі, падшыўкі газет і часопісаў.

Мэтаі стварэння такіх бібліятэк, паслугі якіх з’яўляюцца бясплатнымі, можна лічыць жаданне выкарыстання “бібліятэчны стэрэатып”, прапанаваць палюбіць кніжніцы зноў, прыцягнуць увагу самых маладых патэнцыйных наведвальнікаў. Літаральна пару гадоў іхняга існавання даказалі, што бібліятэка ў сучасным жыцці — гэта ўсё яшчэ актуальна, калі яна таксама імкнецца паспець за прагрэсам, а не закансервавацца.

Але пакуль пазітыўныя зрухі адбываюцца за мяжой. Ці можна ўявіць падобныя змены менавіта ў нашай рэальнасці і зрабіць бліскучую тэорыю паспяховай практыкай? З гэтым пытаннем я звярнулася да тых, хто з’яўляецца спецыялістам у бібліятэчнай справе Беларусі.

Таццяна МАТКОЎСКАЯ, загадчык мінскай бібліятэкі № 1 імя Льва Талстога:

— Да ідэй стварэння новых бібліятэк я стаўлюся нармальна. Сама чытаю прафесійную прэсу, дзе абмяркоўваюцца падобныя прапановы: у Еўропе такія бібліятэкі даўно ўжо існуюць, напрыклад. Што ж да кожнай канкрэтнай бібліятэкі, то, лічу, такія пытанні павінны вырашацца індывідуальна. Тут ролю адыгрываюць шматлікія фактары: памер установы, яе месцазнаходжанне і нават праекцыроўка будынка.

Трансфармацыя магчымая, але...

вельмі кампетэнтныя ды творчыя. І пакуль на заканадаўчым узроўні не будзе прапісана, што кніга — гэта элемент культуры, пакуль не стане публічна ўхвальным і прэстыжным спансіраваць бібліятэку, становішча не зменіцца...

Наталля СВИРЬДА, намеснік дырэктара Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы г. Гродна:

— Па родзе сваёй дзейнасці даводзіцца сачыць за падзеямі і навінамі ў бібліятэчным жыцці замежных краін. Надочы мяне ўразіў прыклад дзейнасці гарадской бібліятэкі Амстэрдама. Яе наведваюць штодзённа пяць — сем тысяч чалавек, і пытанне “непрывабнасці” бібліятэкі для насельніцтва не паўстае.

■ Кажа эксперт

Раман МАТУЛЬСКИ,

дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі:

— Бібліятэка — адзін з нямногіх сацыяльных інстытутаў, якія згадваюцца нават у Бібліі. Гэтая інстытуцыя існавала і ў дабіблейскія часы, маючы, такім чынам, вялікі гістарычны досвед. А інавацыям, якія сёння пастаянна з’яўляюцца, як кажуць, без года тыдзень. Час ад часу новаўвядзенні ўзнікаюць на пустым месцы. Пасля распаду СССР пачалі фігураваць такія паняцці, як “медыябібліятэка”, “інфатэка”, прагучала прапанова перайменаваць саміх бібліятэкараў у саветнікаў па інфармацыі... Як бачыце, адна ідэя геніяльнейшая за другую. Але ж, па сутнасці, ці прывяло б усё тое да рэальных змен?..

Я вельмі скептычна стаўлюся да падобных праектаў. Таму што ў іх, лічыце, і няма ніякай навізны, акрамя назвы. Гэта як, напрыклад, калі адну і тую ж каву прадаюць пад рознымі гандлёвымі маркамі ды з тыкеткамі. Бібліятэка ў “замене тыкетак” не мае патрэбы. Больш за тое: яна як сацыяльны інстытут мае магчымасці для разнастайных форм праявы. Ніхто не перашкаджае сучаснай бібліятэцы быць месцам сустрэчы, кантактаў. Наадварот, усё гэта павінна стаць сутнасцю такой установы.

юць камп’ютарызацыю, аўтаматызацыю бібліятэчных працэсаў, абмежаваную часцяком праграмай “AlisWeb”, ремонт памяшкання гаспадарчым спосабам ці стварэнне платных пакояў для дзяцей. Усе гэтыя складнікі нашай “мадэрнізацыі” служаць адной мэце: перавесці паслугі бібліятэкі на платную аснову, атрымаць прыбытак, выканаць план платных паслуг, павысіць працэнт акупнасці ўстановы. Для гэтага трэба штогадова выконваць, як кажуць самі бібліятэкары, “танец жывата” ды прыдумляць, якія рухі цела ці гукі чытача зрабіць платнымі, а значыць — парушаць галоўны прыныцып дзейнасці публічнай бібліятэкі: перакрэсліць яе высокую місію ў жыцці соцыуму...

Чаму значная культурна-асветніцкая дзейнасць бібліятэк Беларусі стала другаснай, а асноўны поспех у рабоце вымяраецца такімі паняццямі, як “рэнтабельнасць”, “акупнасць”? Менавіта гэта — наступствы неразумення з боку дзяржавы ролі бібліятэкі ў грамадстве, і як вынік — трансфармацыя апошняй ў незразумелую напайкамерцыйную ўстанову. З гэтай прычыны прагназаваць развіццё гарадской бібліятэкі ва ўмовах Беларусі па аналогіі з бібліятэкамі Масквы немагчыма. Патрэбна спачатку змяніць стаўленне да дзяржаўнай бібліятэкі як адкрытай, бясплатнай, сацыяльнай установы, нават — апошняй і адзінай установы ў прасторы горада з бясплатным наборам паслуг.

Супрацоўнікі і чытачы бібліятэк Беларусі з радасцю віталі б такую мадэрнізацыю. Але з боку дзяржавы пакуль няма замовы на аналагічныя маскоўскія установы культуры новага тыпу, адмыслова спраектаваныя ад вешалкі да кнігасховішча, што прадастаўляюць карыстальніку кнігі, прастору, інфармацыю, самаадукацыю і забавы. Карацей кажуць, у праекты такіх устаноў новага тыпу замяшаны грошы, кадры, рэсурсы і, галоўнае, — кампетэнтнасць ды светапогляд чыноўнікаў, што вырашаюць, якімі павінны быць бібліятэкі ў краіне, вобласці, сталіцы.

Праекцыроўшчыкі сучаснага бібліятэчнага асяроддзя звычайна арыентуюцца на правіла: каб людзі наведвалі бібліятэку, у ёй павінна быць лепш, чым дома. Адкрытае знігас-

нам, што нічога стратнага ці непайраўнага для выхавання культуры асобы ў тым няма. Бібліятэка становіцца вельмі прыкметнай у прасторы горада — жыхары, улады і супрацоўнікі ганарацца ёю.

У заключэнне хочацца прапанаваць: бібліятэкары, давайце не чакаць, а правакаваць змены! Давайце прыдумляць інфармацыйныя нагоды для СМІ і станавіцца СМІ, выходзячы ў сусветную інфармацыйную прастору! Давайце абмяркоўваць змены з экспертамі, калегамі і чытачамі! Хочацца думаць, што з гэтага можа пачацца будаванне сучаснай гарадской бібліятэкі ў Беларусі...

Спадзяюся, што меркаванні спецыялістаў і іх цалкам канкрэтныя заклікі ўсё ж паспрыяюць змяненню сітуацыі, канешне ж, калі гэтая праблема будзе закранаць не толькі іх, але і грамадства ў цэлым. А пакуль беларускім бібліятэкарам ды чытачам застаецца, відаць, вывучаць замежны досвед.

■ Хэдлайн рэгіёна

Чыл-аўтам свой час

Арэнда бібліятэчнага стала пад рабочае месца для іпэшніка ці айцішніка? Калі і перспектыва, дык, лічу, няблізкая. Вясковыя ўстановы наогул не бяру пад разлік. У раённых бібліятэк для гэтага няма лішніх памяшканняў. Цалкам верагодна, што такая паслуга стане натуральнай для культурна-дзелавых комплексаў, дзе пад адным дахам арганічна сумесцяцца і ўстановы культуры, і канферэнц-залы з офісамі, кавярнямі ды чыл-аўтамі. Але пра такія аб’екты нават у іншых абласных цэнтрах застаецца толькі марыць. Дый на чыйм балансе яны будуць знаходзіцца?

Яўген ПАГІН

На сёння ж ідэя ў развіцці выглядае для мяне гіпертрафіравана, але — лагічна: бібліятэка здае свае пакоі фірме, палову атрыманых грошай залічвае ў артыкул пазабюджэту, на астатнія сродкі арандуе для сябе больш танны будынак. Нонсэнс? Яшчэ які! Можна ўмоўна меркаваць, што бібліятэка прадастаўляе рабочае месца для студэнта. Але, урэшце, ён плаціць грошы не за яго, а за канкрэтны від паслуг: карыстанне Інтэрнэтам або бібліяграфічнымі звесткамі. Ці іншая сітуацыя: бабуля, перагарнуўшы падшыўку-другую і папіўшы з гасцінай бібліятэкаркай гарбаты, выцягне з рыдыколя вышыванне крывышкам. Хто возьме з яе грошы за “арэнду” бібліятэчнага крэсла для паўгадзіннага занятку ўлюбёным хобі? А вось супраць менеджара сярэдняга звяна, які прыйдзе ў чытальную залу не толькі высветліць курс долара, але і з партнёрамі па мабільным пагаварыць (карцінка, пагадзіцеся, досыць сюррэалістычная), чытацкая грамада паўстане адназначна... Так што пачакаем.

Фердынанд Рушчыц... Выдатны жывапісец, графік, рысавальшчык, сцэнаграф, педагог, жыццё якога было цесна звязана з Беларуссю, Польшчай, Літвой, Расіяй. Але так здарылася, што большая частка спадчыны Рушчыца асела ў музеях Варшавы, Кракава, Вільнюса, Львова. У нас жа знаходзіцца толькі адзін ягоны твор, і той апынуўся ў нашым Мастацкім музеі дзякуючы асабістай руплівасці колішняга дырэктара Алены Аладавай, якая набыла карціну ў ленинградца А.Шустэра ў 1957 годзе. Але менавіта праз яе працу пачалося вяртанне мастака ў прастору беларускай нацыянальнай культуры.

Барыс КРЭПАК

Гаворка, канешне, — пра пейзаж-перліну "Ля касцёла". Потым, асабліва ў 1970-я і пазней, пра Рушчыца з'явілася шмат артыкулаў беларускіх мастацтвазнаўцаў, быў перакладзены з польскай мовы на беларускую "Дзёнік да Вільні. 1894 — 1904", які падрыхтаваў сын мастака Эдвард. Адбыўся і Міжнародны пленэр памяці Рушчыца на Валожыншчыне з удзелам беларусаў і нашчадкаў творцы з Варшавы, і як вынік — выстаўка "Зямля і неба Фердынанда Рушчыца". А ў 2004 годзе ў Мінску, у Спяняцы, адну з вуліц назвалі імем жывапісца, а на доме ўсталявалі мемарыяльную дошку.

У 1991-м у Мінск завітала з Варшавы дачка мастака Барбара Рушчыц, прабыўшы на радзіме бацькі амаль тры дзень. Пазнаёмілася з Мінскам, наведвала вёску Багданава Валожынскага раёна і яе ваколіцы, а таксама Заслаўе, Ракаў, Івянец, Мір ды Нясвіж. Менавіта тады ў Каміннай зале Дома літаратараў мне давялося крыху пагутарыць з ёй, паслухаць яе ўспаміны пра тату (яна запамінала яго незадоўга да ягонай смерці, калі самой Барбары было каля дзесяці гадоў)...

І вось тры дзень таму ў Нацыянальным мастацкім музеі адбылася сустрэча і з унукам мастака — Фердынандам Рушчыцам. Імя яму пры нараджэнні далі ў гонар славутага дзеда. Аказваецца, ён не ўпершыню з варшавскімі сябрамі ды сваякамі амаль штогод прыязджае на радзіму свайго продка ў Багданава.

Гэтым разам мэта прыезду была, можна сказаць, для дзяржаўных спраў. Разам з генеральным дырэктарам НММ Уладзімірам Пракапцовым, начальнікам аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Валожынскага райвыканкама Вікенціем Адамовічам ды ініцыятарам мерапрыемстваў, звязаных з імем Рушчыца на Валожынскай зямлі, настаўніцай рускай і польскай моў у Валожынскай сярэдняй школе № 1 Алай Макаравіч Фердынанд Рушчыц быў прыняты міністрам культуры Беларусі Барысам Святловым. Гаворка, у асноўным, ішла пра перспектывы будучага адраджэння маёнтка Баг-

Рушчыц у кантэксце культурнай прасторы Беларусі". Канешне ж, дзеда свайго Фердынанд-унук асабіста не ведаў (апошні нарадзіўся ў 1959-м), але ад бацькі ды цёткі Барбары (згаданай вышэй) шмат чаго чуў. І ўсе гэтыя расповеды, ды і самі арыгінальныя творы мастака, якія захоўваюцца ў Варшаве ды Кракаве, так яго ўсхвалявалі, што ён шмат гадоў прысвяціў паездкам на радзіму дзеда.

"Аднойчы разам з татам я прыехаў у Багданава, і мы прыйшлі на месца былога маёнтка мастака. Вось дакладна з гэтага месца, сказаў тата, паказаўшы рукой, мастак маляваў сваю карціну "Зямля". Гэта мяне проста ашаламіла, таму што я

Фердынанд РУШЧЫЦ-малодшы, дырэктар Цэнтра грошай пры Нацбанку Польшчы, унук мастака Ф.Рушчыца

"Я пабачыў "Зямлю" вачыма Рушчыца"

"Больш цудоўнага пейзажа, чым на Валожыншчыне, не сустракаў..."

Фердынанд Рушчыц. "Зямля".

данова, аб далейшым увекавечанні памяці мастака праз арганізацыю яго выстаўкі ў Мінску ды іншых акцый, звязаных з жыццём нашага земляка. Менавіта тут, у Багданава, на беларускай зямлі, у 1870 годзе нарадзіўся і 30 кастрычніка 1936-га памёр выдатны творца.

У той жа дзень я сустрэўся з Рушчыцам-унукам у Нацыянальным мастацкім і мы трохі пагутарылі пра "справы надзённыя", якія датычыліся галоўнай тэмы "Фердынанд

пабачыў пейзаж... вачыма свайго дзеда!" — прыгадвае госьць.

Так, "Зямля": агромністае неба з пераднавальнічымі свінцовымі хмарамі, што навісі над плаўна закругленым карычневым полем, якое запоўніла ніжнюю частку палатна, і — адзінокі селянін, выбіваючыся з апошніх сіл, імкнецца хутчэй узараць сваё поле на валах...

"Мне тады бацька яшчэ расказваў, што непадалёк ад гэтага месца, праз Багданава, у 1916 годзе, у

разгар Першай сусветнай, хадзілі цяжкія на Берлін, бо тут быў нямецка-рускі фронт... Наогул, я павінен сказаць, — працягваў пан Фердынанд, — што больш цудоўнага пейзажа, чым на Валожыншчыне, і такіх добрых ды светлых людзей я нідзе не сустракаў, хаця пабываў у шматлікіх краінах свету. Вось чаму імкнуся сюды пастаянна; мабыць, усё ж дзедавы гены даюцца ў знакі... І хачу дажыць да таго дня, калі ўбачу адраджаную, абноўленую сядзібу Рушчыцаў, дзе будуць працаваць Культурна-адукацыйны цэнтр, ладзіцца дзіцячы і "дарослыя" міжнародныя пленэры, выстаўкі, творчыя канферэнцыі, сустрэчы за "круглым сталом", турыстычныя мерапрыемствы... Разуумею, што гэта патрабуе шмат намаганняў. Я вельмі разлічваю на дапамогу спецыялістаў Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, на Міністэрства культуры вашай краіны, на спонсараў і мясцовыя ўлады — словам, на ўсіх тых людзей, для каго імя майго дзеда штоосьці значыць. Канешне, гэта праект будучага. Трэба будзе праісці некалькі ўзроўняў падрыхтоўкі, каб дайсці да сутнасці такіх акцый, бо, на жаль, мала што захавалася ад былога маёнтка сям'і Рушчыцаў. І ад адраджэння па захаваных

Унікальная выстаўка, што распавядае пра падзеі так званай забытай вайны, адкрылася ў цэнтры горада над Нёманам. У невялікай зале аддзела мастацтваў Гродзенскай абласной бібліятэкі імя Карскага прадстаўлены фотаздымкі і архіўныя дакументы, узнагароды і манеты — больш за 900 экспанатаў, якія з'яўляюцца сведчанямі Першай сусветнай.

Вялікую іх колькасць наведвальнік убачыць упершыню, і такіх збораў няма нават у Гродзенскім гісторыка-археалагічным музеі. Большасць экспанатаў прадстаўлена мясцовым крэатыўцам Аляксандрам Сівенкам, які распачаў збор з гісторыі пра сваіх прадзедаў:

— Яны ваявалі на франтах Першай сусветнай вайны ў складзе расійскага войска. У сям'і заўсёды захоўваліся іхнія фатаграфіі і з пакалення ў пакаленне перадаваліся ўспаміны пра іх. Адзін з прадзедаў — ураджэнец Гродзенскага павета Сцяпан Трафімавіч Сівенка — бараніў Айчыну з 249-м Дунайскім пяхотным палком, быў мужным воінам, выдатным стралком і атрымаў

Дзевяць соцень артэфактаў

Фрагменты экспазіцыі ў Гродзенскай абласной бібліятэцы імя Я.Карскага.

званне малодшага унтэр-афіцэра. А яго траюрадны брат — жыхар Гродна Мікалай Міхайлавіч Сівенка — скончыў лётныя курсы пры Петраградскім політэхнічным інстытуце. Пазней стаў лётчыкам расійскага авіяцыйнага корпуса ў Вялікабрытаніі. Прадзед трапіў на астравы Туманнага Альбіёна на знакамітым крэйсерах "Варэг". Пасля заканчэння руска-японскай вайны гэты карабель быў падняты японцамі і пазней прададзены Расіі...

На пачатку 1917 года карабель адпраўляўся на рамонт у англійскі порт Ліверпуль з Раманава-на-

Мурмане (сучасны Мурманск). На сваім борце ён вёз сотню расійскіх вайскоўцаў, што былі адабраны для навучання ў лётных школах. Са сваімі таварышамі Мікалай Сівенка нёс вахту разам са звычайнымі матросамі гэтага вядомага карабля... Для дадзенай экспазіцыі Аляксандр Сівенка прадаставіў здымак і сертыфікат аб заканчэнні лётнай школы яго прадзедам, а таксама копіі ягоных узнагарод. Яшчэ адзін прададзены аўтара экспазіцыі зведаў усе жахі вайны ды цяжкасці нямец-

чарцяжах дома мастака ды ўсёй сядзібы да "прэзентацыі" гэтага цуду — дыстанцыя немалая. Але хачу верыць, што за наступную пяцігодку нешта з'явіцца. А пакуль, ведаю, беларускім Міністэрствам культуры хутка будзе зацверджаны адпаведны Аркамітэт, які зможа ўзяць усе пытанні па далейшым ушанаванні памяці Фердынанда Рушчыца, уключаючы арганізацыю выстаўкі твораў мастака з музейных фондаў Польшчы, Літвы, Расіі, прыватных калекцый, праектаванне работ па аднаўленні багданаўскай сядзібы Рушчыцаў з Культурна-адукацыйным цэнтрам, па падрыхтоўцы альбома аб творчасці мастака і г.д. "...

Сапраўды, ад фамільнай сядзібы Рушчыцаў сёння практычна нічога не засталося, хіба сціплыя вясковыя могілкі, дзе пахаваны прадстаўнікі роду, ды падмуркі іхніх дамоў. Ну, яшчэ — ручай і старыя дрэвы. Але калі ўспомніць, як адраджалася сядзіба Ільі Рэгіна ў віцебскім Здраўнёве ды іншыя знакамітыя архітэктурныя і культурныя "артэфакты" ў нашай краіне, то ёсць надзея, што мы дажывём яшчэ да аднаго свята ў нашай вялікай духоўнай прасторы...

Напрыканцы пазамінулага стагоддзя Рушчыц пісаў: "...Як я мару, перш за ўсё, быць добрым сынам сваёй Радзімы, для яе працаваць, араць. І калі штосьці вырасце, аддаць ёй у падарунак увесь плён, бо я люблю яе сэрцам і толькі ёй належу цэлам і душой..." Напрыканцы жыцця Рушчыц цікавіўся сваёй генеалогіяй і, вывучаючы яе, выявіў беларускія карані сваіх продкаў — прыватнаўных шляхцічаў, якія ў час росквіту Рэчы Паспалітай прынялі каталіцтва. Прозвішча продкаў Рушчыца было "Рошчыц", потым яно ператварылася ў "Рушчыц". На пачатку XVI стагоддзя род валодаў маёнткам Кадзь, які неўзабаве прадалі Сапегам, пасля чаго сям'я пераехала ў маёнтка Зберэчы на Мухаўцы, але ў 1568-м змяніла яго на Макраны, што непадалёк ад Кобрына. У Кобрынскім павеце продкі Рушчыца жылі да канца XVIII стагоддзя. У 1836-м дзед Рушчыца, адвакат, таксама Фердынанд, набыў на аукцыёне маёнтка Багданава, які і стаў на сто гадоў родавым гняздом Рушчыцаў. Пасля смерці дзеда Багданава перайшло ў спадчыну сярэдняму сыну Эдварду і ягонай жонцы Альбіне. У іх нарадзіліся чатыры дачкі і сын — будучы мастак Фердынанд. Такая вось кароткая "біяграфія" знакамітага роду.

Андрэй МЯЛЕШКА

Гродна

Фота Аляксандра САЕНКІ

...Чэплік, аднак, сэрнографам так і не стаў. Галоўным на ўсе гады засталася станковае мастацтва: лірычны пейзаж, карціна, кветкавы нацюрморт, акварэль, замалёўкі алоўкам, фламастарам, пяром. "Ні дня без пэндзля" — гэта пра Чэпіка. Для ягоных твораў не хочацца скарыстоўваць тэрміны з мастацтвазнаўчага слоўніка накшталт "паэтычная метафара" або "дэкаратывізм". Хіба ўсё ў мастацтве патрабуе дакладных фармулёвак? Проста, трэба глядзець на гэтыя палотны, здзіўляцца, дыхаць свежым, пяшчотным святанкам, з асадавай любавачца люстэркамі азёр Міншчыны ды Лепельшчыны, адмысловымі абрысамі аблокаў, дымчата-шэрымі даляглыдамі, рытмамі старажытнага і вечна маладога Мінска. І тады нікога з нас не трэба будзе заклікаць да абароны навакольнага асяроддзя. Такія творы, як "Час цвіцення траў", "Сон", "Горад увечары", "Восенскі прыпар", "Жніво", "Адцівіла грэчка", "Азёрны край", "Лепельскі край", "Буслы", і сёння могуць упрыгожыць любую выстаўку, любы музей.

Міхаіл Чэплік.

Міхаіл Чэплік. "Балада пра салдата".

Барыс КРЭПАК

Колькі кіламетраў па зямлі беларускай прайшоў Міхаіл Чэплік — не злічыць! І заўсёды, ва ўсялякую пару і ў любы час, ставіў эцюднік, каб пісаць. Здаралася, і дождж, і мокры снег, і спэка, і вецер, а ён — з эцюднікам. Без сцэжак, без соснаў ды бяроз, без рэк і палёў, без мінскіх панарам і ўтульных дворыкаў юнацтва часоў вучобы ў мастацкім вучылішчы Міхаіл Піліпавіч не мог жыць: што там, за тым узгоркам, за тым лесам, за тым старадаўнім домам, на тым баку?..

Адзін з пейзажаў мастака мае назву "Родны кут". У адвечнай цішы змоўкла, бы застыла, лясное мора — блакітна-зялёнае на пярэднім плане, насычана-ультрамарынавае ўдалечыні. Зграбная жанчына з кошыкам задумліва спынілася на ўскрайку лесу ля камянёў, ад якіх, здаецца, патыхае сівой гісторыяй. Рэальнае ў карціне пераплятаецца з легендай, учарашняе — з сённяшнім днём. Шырокае, сакавітае пісьмо, мастакоўскае пранікненне ў тэму, непадробная любоў да зямлі ператвараюць гэтую карціну ў сапраўдную паэму, узнёслы, змястоўны вобраз...

Амаль усе палотны Чэпіка створаны на простыя, немудрагелістыя сюжэты, якія жывапісец убачыў у жыцці, асабіста перажываў. Яго глыбока цікавіла тэма вёскі, і невыпадкова многія ягоныя работы прысвечаны жыццю сялян, традыцыйным святам ды абрадам. У гэтых рэчах талент мастака раскрываўся асабліва ярка. У карцінах "Хлеб-соль", "На Купаллі", "Свята ўраджаю", "Гарачая пара", "Вяртанне з поля" ён адчуваў самы дух народнага жыцця, валодаў дарам апатызаваць вобраз. І ўсё гэта невыпадкова: бацька, маці, усе яго дзяды ды прадзеды былі сялянамі, і дзяцінства

ягонае прайшло ў самым асяродку народнага быцця. Праўда, у той вёсачцы Залесе ніхто з родных пасля вайны не застаўся, — толькі перабралася ў Лепель сястра Марыя, да якой мастак часта прыязджаў пагасцяваць ды памалываць наваколлі...

Часам, калі мы гутарылі з Міхаілам пра сёе-тое, я прыкмячаў, як ён раптам замаўкаў і як бы паглыбляўся ў сябе. Бывала, надоўга. Пра што ён думаў?.. А я вось прыгадаў, як за пару дзён да нечаканай смерці мастака мы сустрэліся з ім у двары нашага дома. Ён быў вельмі "не ў сабе", настрою — нікага, поўная дэпрэсія. З горыччу казаў, што мастацтва ўжо нікому не патрэбна, што жыць толькі творчасцю стала немагчыма, і гэтак далей. Я як мог імкнуўся яго супакоіць, нават прапанаваў падняцца да мяне ў кватэру ды выпіць па чарцы, пагутарыць. Ён адмовіўся, сказаў, што "другім разам"...

Другога раза не здарылася. Раніцай 22 лістапада — як гром сярод яснага неба: Міша памёр... Уначы сэрца спынілася... Але я і зараз не магу зразумець, як жа так: такі жыццяродны, такі жыццёустойлівы, аптыміст, такі жывапісец святочны, мажорны, энергічны, — і раптам... Падавіцеся, дэкаратывіўная святлонасць ягоных карцін ды акварэлей — якасць не вонкавая, не павярхоўная. Гэта катэгорыя, хутэй, не формы, а зместу, таму што аптымістычнае светаадчуванне было вылакавана Міхаілам, як ні парадаксальна, менавіта на вайне. Менавіта ў баях ды паходах ён марыў пра шчасце. І гэтае шчасце прыйшло, калі ён стаў сапраўдным мастаком, калі пісаў ды рысаваў толькі тое, што яму было цікава. І раптам такое расчараванне ў фінале жыцця... Вельмі горка ды крыўдна...

На шчасце, застаўся паэтычны свет Чэпіка. Свет — калейдаскоп, у якім сыходзіцца спектр самых розных колераў і адценняў, самых мудрагелістых абрысаў. Кожны ягоны твор — гэта ледзь улоўны паварот калейдаскопа: хвіліна — і ўжо новы свет, новыя формы, новыя тэмы, сюжэты, думкі. У той жа час, палотны мастака — частка ягонага адзінага светапогляду, яго позірку на мінулае і будучае. Прычым, як і ў кожнага таленавітага жывапісца, у яго творчасці закладзена нейкая таямніца, якая і завецца "ўрачыстасцю мастацтва".

Бясконца добрае сэрца

Свет узвышаных мрояў Міхаіла Чэпіка

Міхаіл Чэплік. "Мінск. Барва восні".

І гэтай "ўрачыстасцю", гэтай дэкаратывіўнай магутнасцю, чужою колерапастыкай паззі ён размаўляў з глядачом, заўсёды застаючыся самім сабой...

Вядомы мастацтвазнаўца Віктар Шматаў яшчэ ў 1976-м справядліва пісаў у газеце "Літаратура і мастацтва" (№ 3): "...Творчасць Міхаіла Чэпіка прыцягвае ўсе тыя выпрабаванні ды этапы развіцця, якія прайшло ўсё беларускае мастацтва гэтага часу — "суровы стыль", "сацарт" ды іншае. Але мастак не згубіўся ў вірах дзейных ды ідэалагічных углываў і ўціскаў. Ён як бы выслізнуў з-пад іх, "эміграваўшы" ў абшары высокага тону ўласнай высокапаэтычнай натуры, што жыла паўнаватрасным жыццём, што чэрпала натхненне ў бязмежных сапраўдных прыродных натуральных прыроды з яе чыстым голасам, які атрымаў зычны водгук у крышталёвых па чысціні фарбах у шматлікіх палотнах ды акварэлях мастака. Крайвід ягонага адзінага светапогляду, яго позірку на мінулае і будучае. Прычым, як і ў кожнага таленавітага жывапісца, у яго творчасці закладзена нейкая таямніца, якая і завецца "ўрачыстасцю мастацтва".

роды, прасякнутага зычным пачуццём захаплення прыгажосцю, манументалізаванай як у камерных, так і ў вялікіх па памерах жывапісных кампазіцыях. Творы мастака ўспрымаюцца свежа, нясуць у сабе моцны імпульс душэўнага ўздому і абуджаюць у глядача рамантычныя настроі ды асяцяўнасць...

Я добра памятаю пасмяротную выстаўку Чэпіка 2002 года ў Палацы мастацтва. Для многіх глядачоў, асабліва маладых, яна з'явілася поўнай нечаканасцю і, не пабоюся сказаць, сапраўдным адкрыццём. Паказаныя тут чэпікаўскія шматлікія фігуратывыя карціны, пейзажы, партрэты, графічныя аркушы ў пераважнай большасці ўражвалі такімі шчырасцю ды непасрэднасцю мастацкага светаўспрымання, непадробнай любоўю да жыцця, арыгінальнасцю почырку і нацыянальнай самабытнасцю, якія рэдка сустракаюцца нават у народных ды заслужаных мастакоў. Яму былі ўласныя адкрытае, ярка выяўленае пачуццё мастакоўскай паззі, вострае ўспрыняцце і адлюстраванне жыццёвых з'яў, адсутнасць усялякага рацыяналізму, што досыць часта адчуваўся ў палотнах нават

нашых мастакоў-лаўрэатаў і ардэнаносцаў. Ягонае стаўленне да жыцця — перш за ўсё эмацыйна-пачуццёвае. На ўсё, што яго хвалявала, майстар рэагаваў імгненна, успрымаў навакольнае адкрыта, шчыра, усхвалявана.

Нехта з калег крытыкаваў Чэпіка за нейкую незавершанасць яго работ, за "павярхоўнасць", "сырасць", за тое, што ён быццам бы часам спяшаецца і не даводзіць "архітэктур твора" да лагічнага выніку. Сапраўды, стыль і мастацкая манера Чэпіка ў некаторых работах мелі ярка выяўлены "экспромтны" характар: ён схопліваў натуру на адным дыханні, як бы на лятю. Зраўнума, што пры такім чыста "экспромтным" адлюстраванні перад любым жывапісцам заўсёды непазбежна ўзнікае небяспека павярхоўнасці ці эцюднасці ў твора. Не заўсёды пазбягаў гэтых хібаў і Чэплік: часам, здавалася, яму як бы не хапала "праграмных", па-філасофску абагуленых кампазіцый. Урэшце, ён да гэтага і не імкнуўся. Тое — не яго ніша. Галоўнае, што агульнае ўражанне практычна ад усіх яго работ, нават не зусім удалых ці незавершаных, вельмі і вельмі добрае. У іх адчуваецца тэмперамент, багатая мастакоў-

ская інтуіцыя і дар каларыста, які дакладна прасочваецца ў павышанай дэкаратывіўнасці ды нейкай стылізацыі лепшых работ. Прычым гэтая стылізацыя ніколі не ператваралася ў схематызм ці ў бяздумнае штучарства. Высакародная прастата формы сведчыла аб сувязі ягонага стылю з фальклорам, народнай творчасцю, аб імкненні размаўляць з сучаснікамі яснай і дакладнай мовай, паведаміць ім аб нечым важным, істотным, запаветным.

Колькі я ведаў Мішу Чэпіка (а гэта больш за трыццаць гадоў), здавалася, што ён ніколі не старэў. Заставаўся да апошніх дзён свайго жыцця чыстым і высакародным, улюбёным і прыгажосць навакольнага свету, заставаўся пяшчотным паэтам, які жыў у свеце ўзвышаных мрояў. Прырода была яго родным домам. Ён не ведаў, што такое матэрыяльныя даброты. Усе сілы скіроўваў у адно рэчышча, туды ж выпраменьваліся і ўсе токі ягонай натуры: у творчасць. Гэта галіна, дзе не выдаюць узнагарод за подзвіг штодзённай працы. Дый не чакаў мастак гэтых узнагарод (цаніў толькі адну адзнаку дзяржавы — ордэн Айчынай вайны), не прыкладаў ніякіх намаганняў ці старанняў для таго, каб вылучыцца, адзначыцца, паўстаць не тым, кім быў на самой справе. І што цікава: ён ніколі не казаў дрэнна пра сваіх калег па пэндзлі, наадварот, адкрыта захапляўся тымі, хто, на яго погляд, рабіў сваю справу сумленна і годна, лічыў, што кожны творца, калі ён сапраўды творца, а не халтуршчык, павінен жыць доўга і ў годзе...

Творы Міхаіла Чэпіка — гэта любоў і даверлівасць, пранізлівая чысціня і высакароднасць стаўлення да свету, здзіўляючая ўлюбённасць у прыгажосць наваколя. Гэта рух, напор, дэкаратывіўнае ззянне колеру, урачыстасць гукі, вытанчанасць ліній. Нічога забытанага, неровага, цяжкага. Таму ўвесь вобраз жыцця жывапісца арганічна адпавядаў вобразнаму ладу яго палотнаў і акварэлей, прысвечаных любімай зямлі — Беларусі...

Пачатак аповеду пра Міхаіла Чэпіка — у "К" № 43. Сёння — заканчэнне эсэ Барыса Крэпака.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ *г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62.*

Экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XX стст."
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."

Выстаўкі:

- Фотавыстаўка Уладзіміра Чыкіна **"Балет & горад. Мінск"** — да 3 лістапада.
- Выстаўка **"Эдо. Сталіца і эпоха. Японская гравюра ўкіё-э XVIII — XIX стст. са збору Дзяржаўнага Эмітажа"** — да 20 снежня.
- Выстаўка жывапісу сям’і Шыбнёвых **"Сто твораў за сто гадоў"** — да 17 лістапада.
- Выстаўка заходнеўрапейскай моды кан. XIX — пач. XX стст. са збору Ігара Сурмачэўскага **"BELLE EPOQUE"** — да 1 снежня.
- Выстаўка твораў Івана Дмухайлы **"Прыгажосць на стагоддзі"** — да 10 лістапада.
- Арт-кафэ музея*
- Выстаўка работ Аляксея Несцерава **"Агмень"** — да 24 лістапада.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

МУЗЕЙ “ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І-Й ПАЛОВАЙ XIX ст.”

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр’еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ё В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс “Раўбічы”, Мінскі раён. Тэл.: 507 44 68.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка:*
- Выстаўка **"Самабытныя вобразы сучаснасці"** — да 25 лістапада.

МУЗЕЙ В.К. БЯЛЫНІЦКАГА-БІРУЛІ Ё Г. МАПЛЁВЕ *г. Магілёў, вул. Ленінская, 37. Тэл.: (8-0222) 22 48 87.*

- Экспазіцыя **"Культура 1-й пал. XIX ст."**.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 00 05.

Экспазіцыі:

- "Старажытная Беларусь".
- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
- "Банк БелВЭБ: новае жыццё нацыянальных скарбаў".
- "Мастацтва ў гарадской культуры. XIX — XX стст."

Выстаўкі:

- Выстаўка **"Музей шакаладу "Nikolya"** — да сакавіка 2015 года.

ТЭАТРЫ НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

- **1, 2 — “Лаўрэнсія”** (прэм’ера) А.Крэйна.
- **4 — “Севільскі цырульнік”** (опера ў 2-х дзях) Дж.Расіні.
- **5 — “Лебядзінае возера”** (балет у 3-х дзях) П.Чайкоўскага. Пачатак а 19-й.
- **5 — Вечар аднаактовых опер у Камернай зале** ("Дырэктар тэатра" В.-А. Моцарта, "Спачатку музыка, потым словы") А.Сальеры). Пачатак у 19.30.
- **6 — “Князь Ігар”** (опера ў 2-х дзях)

- Выстаўка **"Беларусь у Першай сусветнай вайне"** — да 9 лістапада.
- Выстаўка графікі **Уладзіміра Шаркова** — да 20 лістапада.

Філіялы Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь

ДОМ-МУЗЕЙ І З’ЕЗДА РСДРП *г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.*

Экспазіцыя:

- "Мінск губернскі ў кан. XIX — пач. XX стст."
- "I З’езд РСДРП у асобах".
- "Жандармскі вышук у царскай Расіі".

- "Гісторыя Дома-музея I З’езда РСДРП".

Выстаўкі:

- **"Васковыя фігуры"** і **"Аўто на далоні"** — да 15 студзеня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ *г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.*

Тэл.: 327 46 12.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка **"Гісторыя і сучаснасць беларускага хакея"** — да 14 лістапада.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.

Экспазіцыі:

- "Геалогія і палеанталогія".
- "Сезонныя змены".
- "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
- "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
- "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
- "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".

Выстаўка:

- **"Экзатычны мір"** — да чэрвеня 2015 года.

г. Мінск, вул. М.Багдановіча, 9А. Тэл.: 237 46 94.

- Выстаўка **"Велізарныя цмокі"** — да 15 студзеня 2015 года.

г. Мінск, пр. Ракасоўскага, 151/1. Тэл.: 291 99 51.

Экспазіцыі:

- "Жывёльны свет Беларусі ў сезоннай дынаміцы".
- "Каляводныя жывёлы".
- "Птушкі нашага горада".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях".
- "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X—XIX стст."
- "Беларуская музычная культура XX ст."
- "Тэатральная культура Беларусі XX ст."

Выстаўка:

- **"Тэатр сваімі рукамі. Цікавыя занятак для дзяцей і дарослых"** — да 9 лістапада.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул.Свярдлова, 4. Тэл.: 327 10 75.

Экспазіцыя:

- "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".
- Выстаўка:*
- **"Alma Mater & Cinema"** — да 29 лістапада.

ГАСЦЕЎНЯ УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка традыцыйнага беларускага касцюма з прыватнай калекцыі Наталлі Канановіч **"Дотык"** — да 8 лістапада.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; + 37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка **"Вялікая і забытая"**, прысвечаная Першай сусветнай вайне, — да 18 студзеня.
- Выстаўка люлек **"Прадмет годнага адпачынку"** — да 1 снежня.

Ратуша

- Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС “МІР”

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
  - Выстаўка фатаграфій **"Мір стары — Мір новы"**.
  - Выстаўка **"Даспехі Заходняй Еўропы XVI — XVIII стст."** .
- Партрэтная зала*
- Выстаўка **"Партрэты князёў Радзівілаў з калекцыі князя Канстанціна Гагенлоэ"** (Германія) — да 16 лістапада.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыя:

- **"Якуб Колас. Жыццё і творчасць"**.
- Інтэрактыўная гульня **"Таямніцы дома Песняра"**.
- Тэатралізаваныя экскурсіі па казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўзросту.
- Музейна-педагагічны праект **"Крочым у школу разам з Коласам"**.

Акцыі:

- **"Самы лепшы дзень"** (Дзень нараджэння ў музеі).
- Віншаванне ад музея, фотасесія **"У дзень вяселля — у музей!"** (па папярэдняй дамоўленасці).
- Музейная творчая майстэрня (майстар-клас па вырабе цацак з салёнага цеста).

Выстаўкі:

- Выстаўка, прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння Данілы Канстанцінавіча Міцкевіча, **"I бачу пройдзеныя далі"** — да 4 лістапада.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.

Экспазіцыя:

- Пастаянная экспазіцыя **"Шляхі"**

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ “РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ” *г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 334 60 08.*

- **1 — “Гісторыя двух сабак”** Я.Конева. Пачатак а 12-й.
- **1 — “Кантракт”** Ф.Вебэра.
- **2 — “Ціхі шоргат сыходзячых крокаў”** Д.Багаслаўскага.
- **4 — “Чарнобыльская малітва”** С.Алексіевіч.
- **5 — “Фінт-Круазэ”** Д.Багаслаўскага, В.Красоўскага.
- **6 — “Адамавы жарты”** С.Навуменка.
- **8 — “Ліфт”** Ю.Чарняўскай.

з прагладам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей **"Хлопчык і лётчык"**, галаграфічным тэатрам.

- Інтэрактыўныя музейныя праграмы **"У пошуках папараць-кветкі"**, **"Вячоркі"** для ўсіх катэгорый наведвальнікаў.
- Выстаўка:*
- Выстаўка мастацкай фатаграфіі Валерыя Вядрэнкi **"Святло Вязынкі"** — да 15 лістапада.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

- Выстаўка скульптуры Уладзіміра Жбанава **"Ад мяне"** — да 31 мая 2015 года.
- Выстаўка **"Мінск на старых паштоўках"**.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- **"Мінск губернскі. Шляхецкі побыт"**.
  - **"Мастак. Грамадзянін. Герой"**. Прысвечана Герою Беларусі, народнаму мастаку Беларусі, ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
- Выстаўкі:*
- Выстаўка **"Андрэй Струміла. Жывапіс"** — да 2 лістапада.
  - Выстаўка **"Джавію кіно"**.
  - Выстаўкі, прысвечаныя 140-годзю з дня нараджэння першага Прэзідэнта Дзяржавы Ізраіль Хаіма Вейцмана і прадстаўленыя ў рамках Дзён Хаіма Вейцмана ў Беларусі,
  - **"Цуды часам здараюцца, але над гэтым трэба добра папрацаваць"** і **"Ізраіль — краіна інавацый"** — з 5 да 14 лістапада.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША *г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.*

Экспазіцыя:

- **"Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет"**.
- Выстаўка:*
- Выстаўка **"Gloria Patria"** — дакументы, карты, прадметы хрысціянскага культуры з прыватнай калекцыі Ігара Сурмачэўскага — да верасня 2015.
  - Выстаўка Юрыя Каралевіча **"Рэмінісцэнцыя"**.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ" *г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 18. Тэл.: 321 24 30.*

Экспазіцыя:

- "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж".
- Віртуальная гульня **"Карэтны майстар"**.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:

- **"Кола часу"** — прадметы гарадской і сялянскай культуры к. XIX — с. XX стст.

Афіша "К" /

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА *г. Мінск, пр-т Ракасоўскага, 49. Тэл.: 291 16 76.*

Экспазіцыі:

- **"Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Л.Шчамялёва"**.

Выстаўка:

- Выстаўка работ Ганны Гадзіравай **"Палітра вандравання"** — да 14 лістапада.

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ *г. Гомель, пл. Леніна, 4. Тэл.: (8-0232) 74 19 11.*

Цэнтральная частка палаца

Выстаўкі:

- Выстаўка фатаграфіі Марціна Странкі **"MONO"** (работы прадастаўлены Пасольствам Чэшскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь) — да 16 лістапада.
- Выстаўка, прысвечаная 95-годдзю стварэння Гомельскага палацава-паркавага ансамбля, **"Музею — 95"** — да 30 лістапада.
- Выстаўка фота Сяргея Халадзіліна **"Пастскрыптум"** — да 30 лістапада.
- Міжнародны выставачны праект **"Рэчы паміж жыццём і смерцю"**, падрыхтаваны Музеем Арміі Стакгольма, — да 30 лістапада.
- Выстаўка **"I старажытныя прадметы беражліва захоўваючы…"**

Са збору музейнай калекцыі археалогіі — з 7 лістапада.

Экспазіцыі:

- **"Культавыя прадметы"** ("Дамавая царква", паўночны рываліт палаца).
- **"Загадкавыя фантазіі мора"** (грот палаца).
- Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.
- **"Чырвоная гасцеўня"**.
- **"Зала ўрачыстых прыёмаў"**.

■ Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея (цокаль пайднёвай галерэі).

- **"Старажытная гісторыя Гомельшчыны"** (археалагічная экспазіцыя).

Вежа палаца

Экспазіцыя:

- **"Упадальнікі Гомельскага маёнтка Румянцавы і Паскевічы"**.

Выстаўкі:

- **"Кнігі, у якіх захоўваецца час…"** (лепшыя выданні сяр. XVII — пач. XX стст.) — да 30 лістапада.
- **"Рэтра-Гомель"** — да 30 лістапада.

Паўночная крыло палаца

Экспазіцыя:

- **"Свет звяроў Гомельшчыны"**.

Выстаўкі:

- Куток жывых экзатычных рэптылій.
- Зімовы сад*
- Свет субтрапічных раслін і жывёл.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 77 57 41.

- Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
- Пастаянная выстаўка тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
- На тэрыторыі працуе пнеўматычны цір.

- **"Музей крыміналістыкі"**.
- Выстаўка з Бранскай універсальнай бібліятэкі імя Ф.Цютчова **"Дарогамі перамогі"**.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

- Экспазіцыя **"Прырода Лідчыны"**.
- Выстаўкі:*
- **"Вядзём пачатак свой ад Гедыміна…"**.
- **"Прадметы побыту к. XIX — пач. XX стст."**.
- Выстаўка адной карціны **"Партызаны"**.
- **"Прывітанне, ранейшая Ліда!"**.
- **"Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка-60"**.
- Турыстычна-пазнаваўчая праграма **"Праз вякі, праз стагоддзі"** ў Лідскім замку.
- **"Крылы над Лідай"** — выстаўка да 100-годдзя Лідскага аэрадрома.
- Выстаўка **"Як жылі нашы продкі"**.
- Выстаўка **"Чарадзейны куфар"**.
- Выстаўка творчых работ выпускнікоў і выкладчыкаў мастацкай школы **"Сустрэча пакаленняў"**.
- Персанальная выстаўка П.Цімафеева **"Драматычнасць сярэдняга плана. Час жывых"**.
- У рамках праекта "Выток Нёмана — выток духоўнасці" — калектыўная выстаўка *Экспазіцыі:*
- Выстаўка дэкаратыўна-прыкладной творчасці А.Чууюрвай (Сярко) **"Частка маёй душы"**.
- **"Вайны свяшчэнныя старонкі"** — выстаўка, прысвечаная Вялікай Перамозе.
- Выстаўка **"Старонкі непа-100ронняй Вялікай вайны на Лідчыне"**.

ЛІДСКІ ЗАМАК

- Камера катаванняў.
- Фотавыстаўка **"Захаваем на вякі"**.
- Партрэтная галерэя вялікіх князёў і каралёў.
- Фотавыстаўка **"Археалагічныя знаходкі Лідскага замка"**.
- Выстаўка рэплік **"Зброя Вялікага Княства"**.

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ"

г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.

- Сумесная з Беларускім саюзам дызайнераў выстаўка **"ПаСТУ-Лат"** (дызайн, арт-аб’екты, фота, жывапіс, скульптура, відэаарт) — да 22 лістапада.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА *г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс.: 290 60 10.*